

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgitt av Cultura Bank og Merkur

nr. 1 · 2013

Tema:

Nye fellesskap

DYRK MATPAKKA
DI SJEL

Nye fellesskap

Av Karl Johnsen

Uansett om man bor i byen eller på landet har fellesskapene våre endret seg gjennom de siste tiårene. Utkantene er plaget av fraflytting i takt med at arbeidsplassene har forsvunnet fra jordbruket. I byene har de store fellesskapene som var knyttet til arbeidstedene eller yrkene våre forsvunnet etter at de store industriarbeidsplassene har blitt borte. Samtidig er det

blitt enklere og billigere å flytte på seg, og vi bor nå lengre fra arbeidsplassene våre. Derfor blir boligområdene våre også mer blandet. Det er i seg selv en positiv utvikling, men hver by og hvert boligområde har ikke lenger automatisk et arbeidsfellesskap eller en felles kultur og historie å referere til. Derfor kan vedlikehold av fellesskapene noen ganger føles tvunget, som et krevende stykke arbeid.

Vi har bruk for fellesskapene, men de er ikke lenger en selvfølge for oss. Vi må arbeide for å etablere og vedlikeholde kontakten med andre mennesker. Det lyder banalt, men vi trenger å ha behov for andre, på samme måte som vi trenger at andre har behov for oss.

Vi har vennet oss til å klare oss selv på så mange områder at hvis vi skal opprettholde fellesskapene våre, krever det at vi tenker nytt om mange av de sammenhengene vi inngår i.

Her ligger også nøkkelen til et samfunn hvor det er bedre plass til innbyggerne som av en eller annen grunn blir presset i et hektisk arbeidsmarked. Enten på grunn av handicap, sykdom, langvarig arbeidsløshet eller fordi de nærmer seg en alder som få arbeidsgivere tør å satse på.

Hvis vi verdsetter det hver enkelt kan bidra med og gjør det mulig gjennom fellesskapene for flere å bidra, blir vi alle sammen rikere. Både i kroner og øre, men vi får også et rikere liv sammen.

I Merkur sker utlån på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger. Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en bæredygtig retning. Mange af Merkurs låneprojekter har inspireret andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer. Omkring 21.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut. I kraft af udlånspolitikken får Merkurs indlånere yderligere mulighed for at øremærke opsparingen til særlige formål, f.eks. til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed. Merkur har i øjeblikket en balance på ca. 2,1 mia. kr. Af det samlede udlån udgør de almennyttige, samfundsgavnige projekter hovedparten. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har afdelinger i Aalborg, Aarhus, Odense og København.

Merkur, Vesterbrogade 40, DK-1620 København V,
Tlf. +4 70 27 27 06,
merkur@merkur.dk, www.merkur.dk

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte. Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har en balanse på ca. 520 mill. Nok. Det er 16 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Innhold

Tema: Nye fellesskap

4

Omstilling Sagene sprer gode impulser i lokalmiljøet

4

Liv i Landsbyen

6

Rammene skaper fellesskapet

8

En moderne landsby

10

Smånytt

12

Hage i femte etasje

14

Selvdyrket er veldyrket

16

Kort beretning 2012

19

På lovlig epleslang

23

Nytt fra Cultura

24

Følg med på hva som skjer!

29

En glad gutt – BankOla

30

Skogens menneske

32

Aktuelle bøker

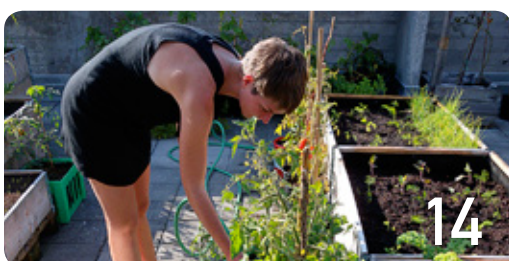
34

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar:
Peter Pruzan

36

Kommentar:
Sentralisering er sløsing

38

Omstilling Sagene sprer gode impulser i lokalmiljøet

Omstilling Sagene er en del av den verdensomspennende Transition Town bevegelsen, som arbeider med å styrke lokalsamfunn rundt i verden. Bevegelsen startet i Totnes i England i 2006, og det finnes nå flere tusen Transition Towns initiativer. Målet er å gjøre lokalsamfunn mindre avhengige av ikke-fornybare ressurser og bedre rustet mot klimaforandringer og andre miljø- og samfunnsutfordringer. Samtidig ønsker de å skape sterkere fellesskap mellom mennesker og mer levende og trivelige steder å bo.

Av Jannike Østervold

Det er lørdag formiddag, og de siste deltakerne på helgens surdeigsbakekurs er i ferd med å samle sammen bakeboller og brødformer. Nå skal brødene få heve videre hjemme i noen timer, før steking, og surdeigskultur for fremtidig baking ligger trygt i plastbeger og glass. Kurslederne Liv og Siri er erfarne surdeigsbakere. Nå har de delt sine kunnskaper med 15 nye surdeigsbakere, som igjen kan dele med sine venner. Mel til bakingen har de fått fra nærrestauranten Mat og mer, og lokalet er stilt gratis til disposisjon av bydelen.

Dette er et eksempel på hvordan omstillingsbevegelsen arbeider. Praktiske ferdigheter deles i lokalmiljøet. Det skapes et trygt og inkluderende sosialt miljø, der alle kan delta. Man behøver ikke å være ekspert for å ha noe å lære bort. Det aller meste er basert på frivillig innsats, bare unntaksvis leies det inn profesjonelle kursledere.

Omstilling Sagene har bare eksistert i litt over to år, men

har klart å skape mye aktivitet med minimale budsjetter. De fire medlemmene av T-gruppen (tilretteleggingsgruppen) Camilla Skjerve-Nielssen, Dayton Gordley, Siri Mittet og Tina Wenzel vil gjerne dele sine erfaringer med Pengevirkes lesere. Dayton oppsummerer det kort og godt: „Det viktigste med transition er at det er en måte å vise sine verdier på i praksis.“

Med inspirasjon fra England

Camilla og Dayton studerte i Sverige da de først ble interesserte i Transition Town bevegelsen, og våren 2010 dro de til London og gikk på kurset *Training for transition*, som var veldig inspirerende. Tilbake i Norge traff de Siri på et foredrag om andelslandbruk, og over en god middag oppsto kontakten som ga dem lyst til å samarbeide videre. I november 2010 ble det første møtet i Omstilling Sagene holdt, med 6 personer til stede. Siden det har de arbeidet jevnt og trutt med å skape

aktivitet og bygge nettverk i lokalmiljøet sitt. Ingen av dem har lønn for arbeidet, så alt gjøres i fritiden. Det blir et livsstilsvalg. „Det er mye arbeid, men det er alltid verdt det når vi ser alle menneskene som blir inspirert,“ sier Camilla.

Stor velvilje i bydelen

Arbeidet blir møtt med stor velvilje, og mange vil gjerne støtte dem, blant annet med å tilby lån av lokaler. De har også fått tildelt parsell og bed på Geitmyra, der mat og dyrkingsgruppen dyrker grønnsaker og urter. Og Sagene Samfunnshus lar dem låne lokale gratis for filmvis-

Tilretteleggingsgruppen i Sagene Omstilling etter et vellykket surdeigsbakekurs. Fra venstre: Tina Wenzel, Dayton Gordley og Siri Mittet. Bak: Camilla Skjerve-Nielssen. Foto: Jannike Østervold.

Tilhengerhagen ble plassert på forskjellige parkeringsplasser i bydelen, til glede og overraskelse for forbipasserende. Foto: Omstilling Sagene

ning, mot at Omstilling Sagene stiller noen bed for dem.

Alle aktiviteter foregår i bydelen, men deltakere fra andre områder av byen er like velkommen til å delta.

Omstilling Sagene arrangerer gratis eller lavkost kurs i praktiske ferdigheter, som for eksempel sykkelreparering, nyttevekster, surdeigsbaking, sylting og kompostering.

Siri forteller at kursvirksomheten er veldig populær, og kursene blir alltid fullbooket.

I forhold til det høye aktivitetsnivået er det svært beskjedent hva Omstilling Sagene har mottatt av pengestøtte. De ble tildelt frivillighetsmidler med kr 8 000 i 2011 og kr 11 000 i 2012.

Organisering

Noe av oppgaven da de startet opp var å finne ut hva slags aktiviteter de enkelte hadde lyst til å delta i og hvilken kompetanse de hadde. Aktivitetene er etter hvert blitt organisert i tre fokusområder; Mat og dyrking, Kurs og arrangementer og Ny/ lokal økonomi. T-gruppen tar hånd om det administrative og økonomien.

Tina og Dayton er to av de ansvarlige for mat- og dyrkinggruppen, som er veldig populær. De som er med på parsell-dyrkingen deler kunnskaper, frø og avling. Læring er minst like viktig som å få stor produksjon. En del av grønnsakene blir brukt til å lage middag til fellesmøtene, for felles middag inngår alltid i programmet.

Gruppen for lokal økonomi arbeider bl.a. med byttesystemet lets.no, der man kan bytte tjenester, time mot time. De arrangerer også møter, for det er viktig å møte dem man skal bytte med, da blir terskelen for å inngå avtaler lavere. Det er over 150 personer registrert i systemet.

Tilhengerhagen

Et av prosjektene som har fått stor oppmerksomhet er Tilhengerhagen – en helt vanlig tilhenger, som er innredet til hage. Den har vært plassert på forskjellige offentlige parkeringsplasser i bydelen. Dayton forteller at den er tenkt som en protest mot hvordan vi bruker plassen i byen. Bilene har gratis parke-

ring i gatene, men hvis man ønsker en liten jordparsell for å dyrke noe, er det opptil 7 års venteliste. Siri forteller om mange positive tilbakemeldinger fra forbipasserende mens hun sto og lukte i tilhengeren, og den fikk diplom fra Oslo kommune i konkurransen om Oslos vakreste hage.

Ønsketreet

Dayton forteller om ønsketreprosjektet: „Noen helger og kvelder i desember 2011 stilte vi oss opp utenfor Sagene kirke og spurte folk ”Hvordan kan Sagene bli et bedre sted å bo?“ Svarene ble skrevet på hjerter som var klippet ut av melkekartonger, og hengt opp på et stort juletre utenfor kirken. „Vi laget statistikk etterpå og ga det til de nyvalgte bydelspolitikere. Det kom inn 165 ønsker. De fleste ønsket mer grønt og mindre biler, men det var også de som ønsket seg vinmonopol eller flere parkeringsplasser. Det viktigste er at folk engasjerer seg i nærmiljøet sitt!“

Hvordan starte en omstillingsgruppe

Omstilling Sagene har bevisst valgt å holde seg utenfor politiske og religiøse grupperinger. Dayton oppfordrer dem som ønsker å starte en omstillingsgruppe i regi av et politisk lokal-lag til å tenke seg om en gang til, da det kan virke ekskluderende for dem som ikke deler samme politiske oppfatning, men som ellers kunne tenkt seg å delta.

Transition Network er et internasjonalt nettverk hvor det er mye inspirasjon, kunnskap og støtte å hente. Interesserte kan lære mer om omstilling på transition.org, der de også kan bestille boken *Transition Companion*. Det er også mulig å reise på omstillingskurs i England.

Omstilling Sagene vil gjerne hjelpe andre som ønsker å starte en omstillingsgruppe i sitt lokalmiljø og kan også komme på besøk og holde foredrag, hvis det er i nærheten av Oslo. Aktiviteter og kurs på Sagene er åpne for alle, men det beste er om folk starter opp sitt eget initiativ i sitt eget nærmiljø.

Følg med Omstilling Sagene på Facebook eller meld deg på e-postlisten, ved å sende en mail til omstillingasagene@gmail.com.

Liv i Landsbyen

Alken er en landsby med et sterkt fellesskap og mye initiativ. Men selv her merker man at tegnene på avvikling er synlige, og at det kan være vanskelig å være en del av 'utkanten'.

Av Karl Johnsen

Alken ligger ved Mossø, seks kilometer fra Skanderborg. Husene samler seg rundt de to veiene som krysser byen, omgitt av jorder og hyggelige hager og frukttrær. Det er idyllisk her, men for to år siden stod den lille midtjyske stasjonsbyen Alken overfor en alvorlig krise. Byens landhandler fortalte at hun ville stenge butikken sin. Samtidig ble kjøreplanene for lokaltoget endret, og noen av togene begynte å kjøre gjennom Alken uten å stoppe.

Allmannamøtet

De siste tjue årene har dette vært en ressurssterk by med et sterkt fellesskap. Da disse nyhetene ble kjent, ble det straks innkalt til allmannamøte. Byens innbyggere møtte tallsterke opp, og en 'landhandelgruppe' ble etablert for å finne forslag til løsninger.

„Vi ville ha en landhandel som man kan komme til hver dag. Slik at man har muligheten til å møte alle i løpet av en måned. Et slikt møtested er viktig for hvordan et fellesskap fungerer,“ sier Jens Jacobsen, formann i den lokale foreningen *Liv i Landsbyen*.

Kjøpmannsgruppen har fortsatt siden, og det har også vært arrangert flere allmannamøter. Det ble raskt klart at andre lokale klenodier som barnehagen, skolen og gymnastikkforeningen også kunne være truet av nedleggelse.

Fellesskap er løsningen

Hvis det er for få barn på skolene og institusjonene, må de jo legges ned. En stabil og bærekraftig løsning på lang sikt krever derfor en næringsutvikling med nye arbeidsplasser og en jevn befolkningstilvekst i området.

Det fellesskapet som innbyggerne var redde for å miste, viste seg også å være en del av løsningen. De innså at et sterkt fellesskap er den perfekte rammen for innbyggere med spesielle behov. Ved å invitere innbyggere med et fysisk eller psykisk handikap til å være med i byens arbeidsfellesskap, kunne landsbysamfunnet samtidig holde fast ved og styrke det rike menneskelige fellesskapet sitt. Men fellesskapet er ingen selvfølge:

„I min barndom på landet var samarbeid og vennetjenester mellom naboer nødvendig for å kunne drive gården, enten det gjaldt mange hender som ble med for å legge et tak eller lån av redskap og vogner. Det lå en materiell nødvendighet i å bevare og styrke det gode fellesskapet, som gjerne kunne være et spørsmål om overlevelse som eier eller ikke,“ sier Jens Jacobsen.

Vi skal ikke kunne klare oss selv

I dag kan nesten hver eneste familie skaffe seg de redskap og maskiner de har behov for, og vi er i stand til å klare oss selv på alle materielle områder. Det er veldig sjelden at noen må gå til naboen for å låne noe. Men når folk ikke lenger trenger hverandre, skaper det problemer for fellesskapet.

„Hvis man skal få et fellesskap til å fungere, er det veldig godt å ha behov for hjelp fra hverandre. Man er nødt til å være

Foto: Sanne Dudoret

Fakta

I dag arbeider innbyggerne i Alken sammen med landsbyene Bjedstrup, Boes, Illerup og Svejstrup som alle ligger i det samme området. Samarbeidet omfatter skoleledelsen, idrettsforeningen, menighetsrådet, tre beboerforeninger, samfunnshuset og Liv i Landsbyen. De har blant annet sendt inn et felles hørings-svar til kommunens lokalplan. Du kan lese mer på alken.dk.

Foto: Sanne Dudoret

„Hvis man skal få et fellesskap til å fungere, er det viktig og nyttig å ha bruk for hverandres hjelp. Man er nødt til å være avhengig av hverandre.“

avhengig av de andre,“ mener Jens Jacobsen.

Derfor begynte innbyggerne i Alken å vurdere hvordan de i samarbeid med kommunen kunne skape romslige lokale arbeidsplasser, tilpasset innbyggerne med særlige behov. I tillegg til et kontant tilskudd til jobbetableringen får byen også et helt nytt liv med de nye arbeidsplassene.

„I et landsbyfelleskap kan vi innrette arbeidsplassene våre så alle kan bli med og være til nytte, gavn og glede for seg selv og for andre. Vi hjelper for eksempel landhandleren vår med flere serviceytelser, som å få kjørt varene ut,“ sier Jens Jacobsen.

Det er også mange mindre dagligdagse funksjoner som man kan betale for å få løst.

„For eksempel en varmesjekk i huset, med utskiftning av tetningslister. Håndverkerne er ikke interessert i oppgaver som dette, fordi jobben er for liten. Hagearbeid og småreparasjoner på huset, eller en systue hvor man kan levere inn klær til reparasjon. På den måten blir det plass til alle i fellesskapet, når alle har en spesifisert funksjon,“ hevder Jacobsen.

Foto: Knud Abildtrup

Frivillig arbeid

Å hjelpe hverandre og å arbeide sammen er også med på å skape og styrke fellesskapet.

„Frivillig arbeidskraft skal stå for ombyggingen av lokalbutikken. Noen er håndverkere, og noen er det ikke. Noen har ryddet murstein, og det er ikke så godt betalt arbeid, men man er med i fellesskapet. Andre murer en vegg for første gang i sitt liv. Uten oppgaver oppstår det ikke noe fellesskap med felles verdier,“ sier Jacobsen.

„Det at det er arbeidsoppgaver er faktisk en veldig positiv ting,“ mener Jens Jacobsen. Når det arrangeres felles måltider, er det noen som setter i gang med dette og som står og lager maten sammen, og så er det noen som setter seg til bords når maten er ferdig. „Men hvem har egentlig den beste og rikeste opplevelsen,“ spør Jens Jacobsen, og svarer selv at det er jo de som har vært med på å lage maten.

Hva skjer i fremtiden

I Alken er det liv i landsbyen igjen. I juli eller august åpner landhandleren. Den skal drives av landsbyens innbyggere ved frivillig arbeidsinnsats og med hjelp fra dem som skal arbeide i byen.

„Men det er bare begynnelsen. Det er mange nye prosjekter på tegnebrettet. En kafé med bakerovn, hvor man kan kjøpe ferskt økologisk brød og spise lunsj, dyrking av grønnsaker og etablering av en gjenbruksbutikk,“ forteller Jens Jacobsen.

Alken er et godt eksempel på hvordan landsbyer med et sterkt menneskelig fellesskap har spesielle forutsetninger og muligheter til å integrere innbyggere med spesielle behov i lokale aktiviteter og arbeidsoppgaver, til nytte og glede for alle. Dette skaper utvikling og liv i landsbyen.

Liv i Landsbyen er kunde hos Merkur

Rammene skaper fellesskapet

Av Karl Johnsen

Man ankommer Republikken via en trapp som snor seg rundt en to etasjer høy lampe, som består av hundrevis av tynne finerplater og har lys i flere farger. Dermed er tonen liksom slått an. Republikken er et kontorfellesskap hvor små selvstendige næringsdrivende kan leie kontorplass. Det er grafikere, webfolk, journalister, musikere, arkitekter, industrielle designere og snekkere. Her er flere verksteder hvor det jobbes med laserskjærere, CNC-fresere og 3D-printere. Men man merker raskt at det skjer enda mer her. Dette er også et fellesskap og et samarbeid på kryss og tvers av faggrensene.

Den store kafeen, som er det første rommet man kommer inn i, er fylt med hjemmelagede, spesialdesignede møbler. Kafeen er åpen for alle, også for gjester utenfra. Her kan man møtes for å jobbe eller bare ta en kopp kaffe eller en sandwich.

Rundt bordene i kafeen sitter folk og arbeider. Men de fleste har samlet seg rundt et langt bord i midten av rommet. En har et musikkredigeringsprogram

åpent, en annen taster løs på pc-en sin. Ved et bord i det ene hjørnet sitter en jente i telefonen for å gjøre research til en artikkel hun holder på å skrive.

Høyhastighetsnett og verksteder

Bakerst i rommet bak noen finurlige vinduer med rammer i ulik størrelse og form, ligger ett av verkstedene. Rundt omkring står forskjellige modeller som er skåret ut eller printet med den spesielle 3D-printeren, som bit for bit samler en tredimensjonal figur ut fra en modell på pc-en. Det ligger spon og lo på gulvet, og overalt står det små, morsomme biter av plast, plastikk og papp. Jeg finner Emil Steglich-Petersen, medstifter av Republikken, som skal vise meg rundt. Han har datteren sin Vigga på to år med. Så det blir hennes nysgjerrighet som leder vei. Mens vi snakker sammen, beveger vi oss gjennom huset i takt med at hun går på oppdagelse i et nytt rom. Og dette er et spennende sted å gå på oppdagelsesferd. Huset bærer preg av at det opprinnelige arealet er blitt utvidet

„Folk sitter tett på hverandre, og det skaper både kontakt og muligheter når man deler arbeidsplass.“

flere ganger. Snirklete ganger og trapper forbinder de mange knoppkytningene, hvor ulike leietakere har kommet til ettersom Republikken har utvidet. Nylig ble det for eksempel føyet til små kontorer for firmaer som har vokst seg litt større, og som har et par ansatte.

Samarbeid på tvers

Vigga finner flere trestykker, som kanskje kan være deler av en prototype. Hun henter dem en og en av gangen og gir dem videre til faren sin, som tålmodig tar i mot, mens han sier:

„Folk sitter tett på hverandre, og det skaper både kontakt og muligheter når man deler arbeidsplass.“

Nye ideer oppstår når man kan inspirere hverandre i hverdagen. Og selv om flere kanskje arbeider med samme type oppgaver, går det ikke lang tid før frykten for at naboen skal stikke av med kundene dine, forsvinner.

„Når man er en liten virksomhet på et stort marked, er man ikke direkte konkurrenter,“ forklarer Emil.

Derfor har ‘innbyggerne’ i Republikken ingen problemer med å dele på kunnskapene sine. Det oppstår også samarbeid på tvers av faggrupper. I gangen viser Emil meg to store lamper, som er resultatet av et samarbeid mellom designere, ingeniører og snekkere. Lampen har lyddempende kvaliteter, lyset kan programmeres, og den er strømsparende. De lager en eller to lamper om gangen, etter hvert som de blir solgt. På denne måten kan de tilpasse produktet, ved at det lages mindre, større eller rett og slett bedre varianter i takt med at

Foto: Pengevirke

de får mer erfaring med produktet og produksjonen.

Integrasjon er viktig

Vi har gått opp trappen til de åpne kontorlandskapene. Overalt i huset er veggene utsmykket. Fordelen ved å ha så mange kreative i ett hus er at det ikke mangler dekorasjoner til veggene. Veggmalierier, lampeskjermene, tykt papir som er skåret ut i laserskjæreren og så brettet og foldet i vakre, tredimensjonale mønstre. Det er som om overskuddet av kreativitet har avleiret seg på veggene.

Emil forteller videre mens han kjemper en djerv kamp for å holde datteren unna de bratte trappene, som fører opp til enda et kontorområde. „Men det er ikke bare de fysiske rammene som er viktige. Det skal ikke mye til for å ødelegge et arbeidsmiljø i så store og åpne kontorfellesskap,“ sier han.

Derfor er det en omhyggelig prosess å gå gjennom når nye 'innbyggere' skal integreres.

„Det er Republikkens Råd som velger hvem som får lov til å flytte inn her når det er ledige plasser,“ forteller Emil.

Muligheter for å møtes

Det blir lagt vekt på at folk passer inn faglig og om de vil supplere de øvrige innbyggerne, og om de er villige til å være med i det sosiale fellesskapet. Dessuten forsøker Republikken hele tiden å skape rammer for en god kultur og samarbeidsånd. „Det gjør vi ved å sørge for at det er mange muligheter for folk til å møte hverandre. Vi arrangerer kurs hvor man kan møtes og dele av kunnskapen sin,“ sier Emil.

Kursene handler om alt fra prosjektledelse og digital markedsføring til hvordan man bruker en bestemt maskin i verkstedene. I tillegg er det masse ulike sosiale arrangementer. I begynnelsen vurderte Republikken å lage noen mer detaljerte regler for bedriftene, som skulle formalisere samarbeidet mellom dem. „Men i virkeligheten er det mye

Fakta:

Det er plass til nye innbyggere i Republikken. Det koster fra 1500,- i måneden. Her er høyhastighetsnett og man får adgang til verksted og maskiner til gode betingelser. Du kan lese mer på republikken.net.

bedre å stille de riktige rammene til rådighet. Det er de selvstendige selv som skal finne ut hva som skal skje,“ mener Emil.

Republikken er et inspirerende miljø. Ikke bare for en toåring. Men dynamikken kommer virkelig til sin rett i det fellesskapet som oppstår mellom de mange 'innbyggerne'. Det er samarbeidet og mulighetene for å inspirere hverandre som gjør at en pluss en er mye mer enn to.

Republikken er kunde hos Merkur

Foto: Republikken

En moderne landsby

Ved Trekroner i nærheten av Roskilde bygger 20 familier bærekraftige rekkehus og ett felleshus. Her forteller de om et nytt byggeprosjekt, hvor fellesskapet er helt sentralt.

Av Søren Blicher, House Arkitekter, og Jacob Skjødt Nielsen, Bofellesskabet Svalin

For oss tilsvarer bofellesskapet en moderne landsby. Det er en innebygget felles forståelse for at vi mennesker, - barn, foreldre og eldre, har bruk for hverandre. Vi ser en styrke i forskjellene og en mulighet til å unngå den selvtilfredsheten, isolasjonen og ensomheten som kan være forbundet med å stå utenfor et fellesskap.

Vi er 71 mennesker mellom 0 og 65 år, som alle ønsker å leve i et fellesskap hvor både voksne og barn har et medansvar for utviklingen av det lille samfunnet vårt. Fellesskapet kan gi barn og voksne inspirasjon og mot til å treffe sine egne valg. Et forpliktende fellesskap vil gi en bredere horisont og øve opp evnen til å se seg selv i en større sosial sammenheng. På den måten er innbyggerne i bofellesskapet en refleksjon av det bredere samfunnet, med de forpliktelser og muligheter som ligger i det.

En annen livsstil

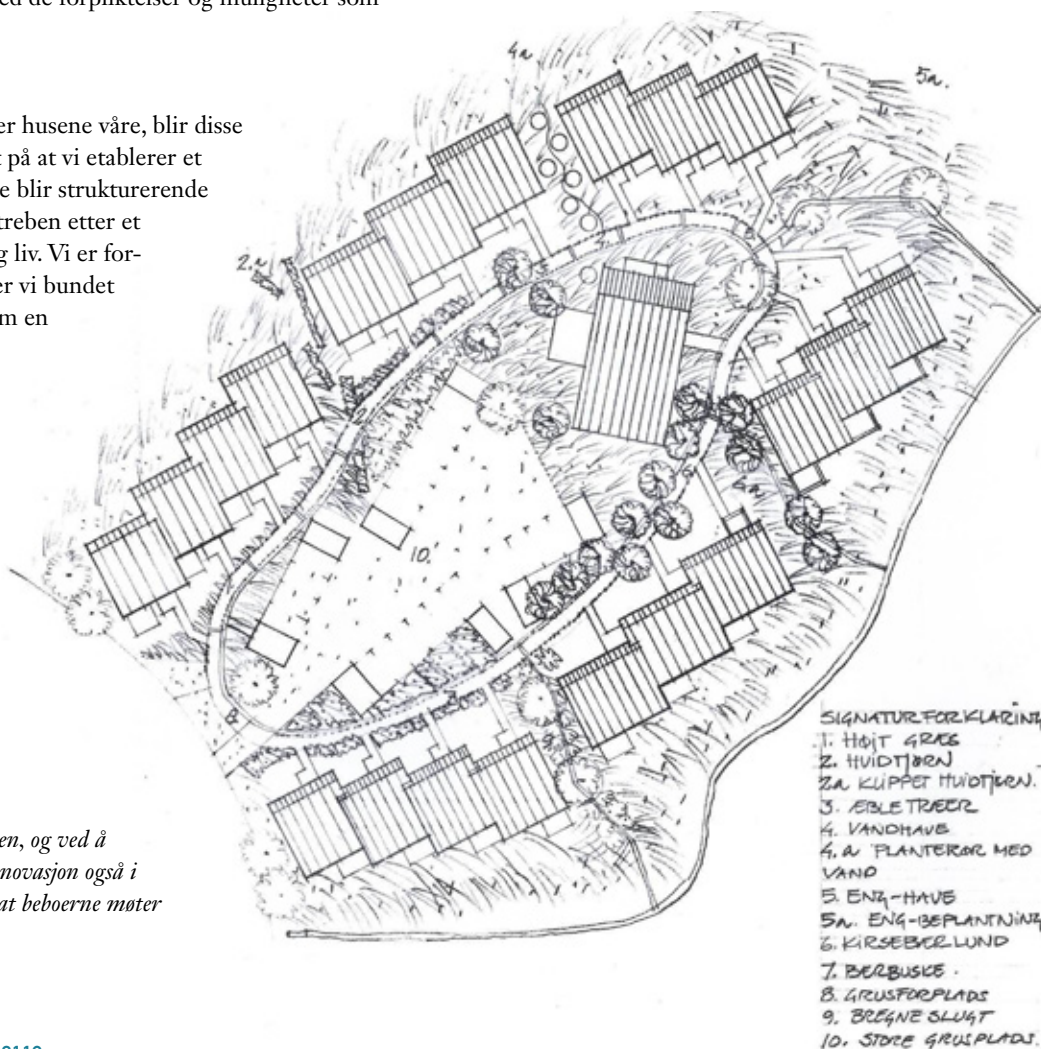
Samtidig som vi bygger husene våre, blir disse også et fysisk manifest på at vi etablerer et nytt fellesskap. Husene blir strukturerende elementer i en felles streben etter et mer sosialt bærekraftig liv. Vi er forskjellige, men likevel er vi bundet sammen av et ønske om en annen livsstil.

Felleshuset ligger i midten, og ved å plassere sykkelskur og renovasjon også i midten, sørger man for at beboerne møter hverandre daglig.

Vi har bevisstheten om at alle aktivt har valgt denne livsstilen med bærekraftighet og fellesskap. På det praktiske planet er det vennskap og naboskap. Her kan vi dele stort og smått. Fellesverksteder, en stor felleshage, delehøns, vaskeri, storkjøkken. Mulighetene for å dele bil, kano og hytte. Vi har bare så vidt skimtet omfanget av hva som er mulig i et moderne bofellesskap.

Møtes ved sykkelskuret

Felleshuset er kun en ramme. Husene er bygget i en oval, og alle har kjøkkenvindu og entre inn mot felleshagen i midten. Midt i det hele ligger felleshuset. Denne plasseringen og arkitekturen for øvrig understøtter fellesskapet ved å føre oss

Svalin

Byggefelleskapet Svalin består av 20 energi+ boliger (hus som produserer mer energi enn de bruker, red.) og felleshus på i alt 2800 m². Boligene ligger i en oval klynge, som omkranser fellesareal, parkering og felleshus. Svalin ligger i et grønt engområde, som strekker seg helt opp til husene. Salgsprisene på husene er omtrent like høye som på andre hus i området. Men de er billigere å bo i, fordi husene er energinøytrale, og derfor spares det store beløp på energiregningen.

Les mer om bofelleskapet Svalin på www.svalin.dk

House Arkitekter

Husene er tegnet av Arkitektfirmaet House. Deres profil har hittil vært nybygg og renovering av boligprosjekter med et sosialt og bærekraftig innhold. House Arkitekters ambisjon er å føre de miljøriktige byggeprosjektene fra selvbyggertanken over i den industrielle boligbyggingen, uten at det bærekraftige innholdet mistes. De har ofte veiledet brukergrupper og ildsjeler som har tatt initiativ til boligfelleskap, de har søkt innflytelse på lokal planlegging i kommunene, og de har gjennomført initiativ i Afrika.

Les mer om House Arkitekter på www.housearkitekter.dk

familie- og arbeidsliv. Det er også avgjørende at møtene skjer i gjensidig respekt. Forslag må være velbegrunnede og beslutningene transparente. Vi vil alle komme i situasjoner hvor det må inngås vanskelige kompromisser, noe som krever både empati og overskudd.

Bærekraftig utvikling

Gjennom fellesaktivitetene vil alle arbeide med det som vi velger å omgi oss med. Det vil forhåpentligvis føre til et tydelig eierskap og forståelse for løsningene.

Oppbyggingen av felleskapet hjelper også på vei av at vi alle har valgt å bygge aktivhus. Dette valget kan være truffet av ideologiske eller økonomiske årsaker, men Bofellesskapet Svalin ønsker helt overordnet å bidra til utviklingen av et bærekraftig samfunn. Å være en del av løsningen, – ikke problemet. Vi håper at vårt boligprosjekt og fellesskap kan inspirere andre til å gjøre det samme spranget. Til å innse at vi i fellesskap har styrke til å kunne løfte den oppgaven som politikerne somler med å gjennomføre.

Vi har ikke én ideologi i politisk forstand, men alle er inspirert av ideen om at teknologi og sosial bærekraftighet er vesentlige komponenter i en bærekraftig samfunnsutvikling.

sammen i de daglige gjøremålene. Tømme søppelet, gå til sykkelskuret. Å bli møtt og sett når man kommer hjem fra skolen og fra jobben. Dette er selvfølgeligheter i livet med fellesskapet.

Det er ikke nok å bare bygge husene. Det skal holdes mange og regelmessige møter, – både formelle og uformelle, for å sikre at alle er med i utviklingen. Vi vet at beboerne har ulike interesser og styrker, og møtefrekvensen skal ta hensyn til

Smånytt

Energisparing som virker

Fra 1. juli i år innfører Frankrike forbud mot energisløseri i kontor- og butikklokaler, dette for å spare energi og demme opp for lysforurensning, som i tillegg til det rent estetiske ved at nattehimmelen forsvinner, påvirker både søvn og økosystemer som fugle- og dyreliv. Slik går Frankrike foran med et konkret og effektivt tiltak som vil spare energi tilsvarende forbruket til 750 000 husstander.

De nye reglene innebærer at alle bygninger som ikke er boliger må skru av lyset innendørs senest én time etter at de siste ansatte har låst seg ut. All utendørsbelysning, samt lyset i butikkvinduer skal skrues av seinest klokka 01 om natta.

Kilde: www.kulturverk.com

Kystfiskerne i Thorupstrand

Fotografen Jonathan Bjerg Møller har de siste fem årene fulgt kystfiskerne i Thorupstrand, som ble omtalt i Pengevirke nr. 2, 2012.

Dette har blitt til utstillingen *Ved det yderste Hav*, som har vært vist i Øksnehallen i København og på Nordkraft i Aalborg. Nå har prosjektet også kommet ut som gratis online undervisningsmateriale for folkeskolens 7.-9. klasse. Med utgangspunkt i tekster, video og bilder fra Thorupstrand kan materialet brukes i undervisningen i dansk, biologi, samfunnsfag og historie.

Se mer på www.vdyb.dk

Foto: Jonathan Bjerg Møller

Fairtrade studentluer hjelper unge i Liberia

Initiativ For Liv er en non profit forening som selger fairtrade studentluer. Hele overskuddet går til humanitære prosjekter. Foreningen drives av frivillige og støtter særlig prosjekter som hjelper med både skolegang og sosiale løft av hele lokalsamfunn i verdens aller fattigste land.

Studentluene kan kjøpes til utdanningene STX (Alment Gymnase), HF, HHX, HTX og HG. Initiativ For Liv legger vekt på prosjekter som bidrar til at hele det støttede lokalsamfunnet løftes. Det vil si utdanning av elever og lærere samt utvikling av lokalsamfunn slik at regionen eller landet blir ressurssterkt og selv kan løse alle sine egne oppgaver på sikt.

Inntektene for 2013 går til Liberia og de barna som vokset opp under borgerkrigen og derfor ikke har hatt tilgang til skole. Prosjektet ledes i Liberia av IBIS.

Webshoppen åpner midt i april, og du kan lese mer på: www.initiativforliv.dk

Foto: Ricardo Ramirez/IBIS

Restaurant for en dag

Det startet i Finland og har spredd seg til mange land. På Restaurant Day lager helt vanlige mennesker pop-up restauranter i leiligheter, kontorer og butikker – og dagen etter vender det hele tilbake til det gamle. Restaurant Day arrangeres 4 ganger i året, neste gang blir 18. mai.

I Oslo var det 6 restauranter på Restaurant Day i februar, med menyer som varierte fra muffins til rawfood tapas til flerretters italiensk middag. København hadde 15 restauranter. Pengevirkes utsendte medarbeider besøkte den lille kafeen *The Carrot*, som til daglig er et kontor-fellesskap. Der serverte Mari Kanter og Ingvild Telle hjemmelaget gulrotsuppe og gulrotkake til snille priser. Stemningen var god, og lokalet var fullt. En del kjente nok hverandre fra før, men det var også mange som hadde funnet arrangementet på Facebook. 18. mai har du altså sjansen, om du går med en hemmelig drøm om å drive din egen restaurant!

www.restaurantday.org

Mari Kanter og Ingvild Telle på kafeen The Carrot på Restaurant Day 17. februar 2013.

Shop stop 2013

Mer enn 900 mennesker har meldt seg inn i den norske Facebookgruppen Stop shop 2013 og over 800 i den danske gruppen Non shoppers. Initiativtakerne til Stop shop 2013 har allerede gjennomført et shoppingfritt 2012. Medlemmene forplikter seg til å avstå fra shopping av klær og ting hele 2013. Mat og nødvendige forbruksvarer, som tannpasta, er ikke omfattet, og heller ikke fastmontert utstyr til boligen, som badekar eller komfyr. Gaver til andre er også lov. Det er en viss fleksibilitet i avtalen, noen velger å gjøre unntak fra shoppingforbudet dersom de er i utlandet. Ved behov for å utvide egen og barns garderobe i løpet av året, oppfordres deltakerne til å bytte og låne seg i mellom, gjennom Facebookgruppen.

Noen deltar i prosjektet av miljømessige hensyn, andre av økonomiske, eller fordi de føler at de har problemer med å kontrollere sin handlelyst.

Se Facebook gruppene 'Stop shop 2013' og 'Non shoppers'.

Finn bærekraftige produkter og tjenester

Det har blitt enklere å finne bærekraftige produkter og tjenester. Kjøb Socialt er en portal for virksomheter innen den sosiale økonomi. Den har blitt til på bakgrunn av etterspørsel fra regioner og kommuner som ikke fant frem til slike virksomheter når de hadde behov for det. Portalen har to innganger. En for forbrukere som ser etter gaver eller liknende, og som vil handle sosialt. Og en for innkjøpere, for eksempel jobbsentre eller kommuner.

Det er gratis å bli medlem for virksomheter med en bærekraftig eller sosial profil, som selger et produkt eller en tjeneste.

The FairPages er et annet initiativ i form av en sosial søke-

maskin som primært henvender seg til forbrukere. Her kan du finne, dele og evaluere firmaer og organisasjoner som gjør en forskjell for mennesker, dyr og miljø. Ideen er at det skal være enklere å finne produkter og leverandører som er rettferdige og bærekraftige.

Det er gratis å bruke portalen, både som bruker og som leverandør av et produkt. Siden finansieres av donasjoner og sponsing.

www.køb-socialt.dk
www.thefairpages.dk

The FairPages og Kjøb Socialt er kunder hos Merkur

Hage i femte etasje

Det ligger en hage på taket av Blågårdsskole på Nørrebro i København. Pengevirke har besøkt DYRK Nørrebro, som dyrker sine egne grønnsaker med utsikt over byen.

Av Karl Johnsen Foto: DYRK Nørrebro

„Når man først har oppdaget at det er mulig å ta et frø fra den tomaten man har kjøpt nede på supermarkedet, putte det i jorden og så få en helt ny tomatplante, så tenker man, hmmm kanskje jeg kunne gjøre det samme med denne paprikaen?“ Slik forteller Anders Andersen. Sammen med Katrine Skovgaard er de en fast del av DYRK Nørrebro, som Pengevirke har møtt til en prat om felles hager i byen.

Fascinasjonen av å se noe vokse er helt klart en drivkraft for Anders og Katrine. Og når man først er i gang, så får man lyst til å eksperimentere med stadig mer. „Det er helt klart sunt for mennesker å være i nærheten av noe som spirer. Det å se et lite frø spire og vokse og bli til et jordbær, med former og farger som man selv har vært med på å skape. Det er ganske fantastisk,“ forteller de.

En del av et fellesskap

„Vi kunne selvfølgelig ha valgt å bare fortsette hjemme i vinduskarmene eller verandakassene, men samværet med andre rundt arbeidet i hagen er også et mål i seg selv,“ sier Katrine. „Det sosiale, og det at du kan dele erfaringene dine med fellesskapet, gjør at det er meningsfylt å dyrke en hage sammen med andre mennesker,“ fortsetter hun.

„Det gir også mening å prøve å skape nye fellesskap i byene, fordi det ofte mangler aktiviteter i byrommet som ikke koster penger,“ mener Anders. „Byen er så innrettet på at man skal bruke penger. Du kan gå på biblioteket eller du kan gå i parken, men det er ikke så mye annet du kan gjøre uten at du må bruke

penger. Det føles riktig deilig å gå opp i hagen og drikke den teen vi selv dyrker og bare slappe av uten å tenke på å tjene penger til å betale 35 kroner for en cappuccino,“ mener han.

Katrine supplerer: „Byen har bruk for fellesskap hvor man gjør noe annet enn å sitte på en kafé og konsumere. Når man er utendørs i byen, kan man gå tur eller ligge på en gressplen, men det med å ha en aktivitet, noe å foreta seg mens man er ute, er jo så utrolig kult,“ smiler hun.

En felles hage fungerer som et slags offentlig frirom, hvor man kan være utendørs og foreta seg noe meningsfullt og samtidig dele det med andre. „Så lenge jeg er i hagen gjør jeg noe som er nyttig for meg, og jeg kan invitere folk til å komme innom. Det er en måte å motsette seg at det offentlige rom sakte, men sikkert blir kommersialisert,“ sier Anders.

Mer enn billige grønnsaker

Derfor ville DYRK Nørrebro gjerne ha funnet en hage på gateplan. Det ville ha gjort det enklere å integrere hagen enda mer i byen og å inkludere flere mennesker i hagen og fellesskapet.

„Den mengden grønnsaker vi har produsert har vært deilig for oss, fordi det har betydd at vi har vært selvforsynte i kortere perioder, men i det store regnskapet betyr det ikke så mye. Men hvis folk begynner å få øynene opp for at det er mulig å dyrke timian i kjøkkenvinduet selv, så behøver du ikke å bruke ti kroner på det hver gang på Netto, og det er ikke nødvendig med et stort, oppvarmet drivhus og transport for å få dine krydderurter frem til supermarkedet,“ sier de to.

Det handler nemlig også om mye mer enn bare å ha noe å gjøre og å få billige grønnsaker. Det er også et prosjekt som forhåpentligvis kan være med på å endre bevisstheten omkring mat.

„Hvis du dyrker maten din selv, er du mer oppmerksom på hva du har i jorden av gift og sprøytemidler. Når du har dyrket noe selv, gir det en annen bevissthet om hva du putter i munnen,“ sier Anders.

Katrine supplerer: „Jeg var ganske ubevisst i forhold til mat før jeg begynte med dette prosjektet. For mange handler det mer om at det skal være billig enn hvordan det smaker. Derfor er det spennende å gå i gang med et prosjekt som skaper bevissthet. Det er ganske banebrytende å komme tettere på den prosessen hvor man skaper noe som er så grunnleggende som mat. Det har det i hvertfall vært i min bevissthet,“ mener Katrine.

Nå ser det imidlertid ut til at det har lyktes å få etablert et tettere samarbeid med skolen om skolehager for barna. Dette er de veldig glade for hos DYRK Nørrebro. „Dette var noe av det vi gjerne ville fra begynnelsen, å også ha med barna. Nå er det muligheter for å sette i gang et bærekraftig skoleprosjekt – det er plantet et frø.

Håpet er at noen av barna vil fortsette å være interesserte i å dyrke sine egne ting og at de får et annet forhold til egne matvaner. Kanskje vil de snakke med foreldrene om hva slags mat de spiser hjemme. Selv om vi bare er en liten prikk i det store bildet, kan vi forhåpentligvis være med på å få fart i utviklingen, hvis vi kan få folk til å tenke over hva de selv har mulighet til å gjøre,“ sier Katrine og Anders.

DYRK Nørrebro er kunde hos Merkur

DYRK Nørrebro

Hvis man vil være med, kan man finne DYRK Nørrebro på Facebook. Hvis man ikke bor i nærheten, krever det bare sol, vann, oppmerksomhet og litt jord for å komme i gang. DYRK Nørrebro deler gjerne sine erfaringer. Du kan kontakte DYRK Nørrebro på: dyrknoerrebro@gmail.com

Ella Øksby Stenersen tar den hjemmelagde matpakka ett skritt videre. Hvorfor ikke dyrke hele matpakka sjæl? Foto: Ragna Ribe Jørgensen

Selvdyrket er veldyrket om kunsten å dyrke matpakka si sjæl

MAJOB0, mat og jord der du bor, er en nettverksorganisasjon som ønsker å motivere flere til å ta spaden fatt. MAJOB0 ble først initiert som et prosjekt av Gaia Agenda i 2012 og har virket som en katalysator på dyrkningsprosjekter over hele Norge. Det ble blant annet satt i gang flere pilotprosjekter i Oslo for å teste ut dyrkning i det offentlige rom.

Av Ellinor May Aas, Landskapsarkitekt MNLA og MAJOB0-ambassadør

Det ruller en grønn selvdyrkningsbølge over Norge og mange andre land. Det dyrkes på balkonger, på takhager, i offentlige hager og i skolegårder. I Oslo står folk i 10 år i kø for en kolonihage og tre, fire år for en parsell. I løpet av to uker meldte nesten 4000 seg på til trekningen av små, midlertidige dyrkningsparseller mellom trafikk og grushauger i Bjørvika. Samtidig har salget av økologisk og kortreist mat har tatt av og viser at mange har fått et langt mer bevisst forhold til hva de putter i munnen.

Hvor kommer denne trenden fra? I Hellas og andre kriserammede europeiske land flytter arbeidsledige akademikere fra byene og ut på landet for å dyrke opp jorda. Det er lett å forstå at økonomisk ustabilitet presser frem et sårt tiltrengt forsøk på å gjenopprette økologisk stabilitet. Nina Berge i Grønn

hverdag forklarer forholdet mellom økonomi og økologi slik: Økologien kan leve uten økonomi, men økonomien kan ikke leve uten økologien. For uten økologien finnes det intet livsgrunnlag. Dessverre behandler vi jordkloden vår som om det motsatte skulle være tilfelle.

Dersom mennesket hadde vært mer bevisst på at vi er en del av kretsløpet, så hadde vi kanskje tenkt annerledes, sier Nina Berge. Permakultur er en økologisk filosofi og et planleggingsverktøy basert på nettopp denne tankegangen. Huset, mennesket, husdyrene, plantene, klimaet, jordsmonnet – alt påvirker hverandre og gir og tar fra hverandre. Når dette naturlige systemet får fungere slik det har eksistert siden tidenes morgen, får vi sunne kretsløp med sunn og næringsrik mat. Når pengekreftene får rå, og systemet blir tynnet for å gi mest mulig

økonomisk avkastning, blir den økologiske balansen kompromittert. Resultatet er en jordklode i ubalanse og grønnsaker uten næringsstoffer på middagsbordet.

I Norge er nok ikke denne grønne trenden presset direkte frem av ustabil økonomi, men kanskje heller en økende bevissthet om en jordklode i fare, kvaliteten på maten vi spiser og den store personlige gleden denne aktivitetsformen fører med seg. En kjøkkenhage kan være en meditativ, privat hobby, noe man sysler med på egenhånd. Men den kan likeså gjerne være en fantastisk sosial arena. Camilla Storm er gartner og ivrer for å spre kunnskap og dyrkningsglede. Hun påpeker at det å dyrke sin egen mat gir stor belønning både i form av innhøstningen, men også det å være i kontakt med naturen og med andre mennesker. Felles kjøkkenhager er sosiale rom der men kan jobbe side ved side i stillhet, eller la skravla gå uavbrutt, en sosial og uforpliktende arena for utveksling av erfaringer. Kjøkkenhagen er også anerkjent i et folkehelseperspektiv. Fenomener som sanschager, skolehager, Inn på tunet (tilrettelagte velferdstilbud på gårdsbruk, gjerne knyttet opp mot hagebruk) blir stadig mer populært. Atføringsbedriften Unikum AS (eid av Oslo kommune og Kirkens bymisjon), der Camilla selv arbeider, har en bygartnergruppe som steller og drifter flere hager i hovedstaden.

Urban dyrkning har blitt en merkelig trend også i Norge, noe MAJOBØ for lengst har forstått. MAJOBØs takhage på ALNA Senter ble startet opp i fjor som et samarbeidsprosjekt med senterledelsen, og har muliggjort Oslos første offentlige takhageprosjekt. Et annet prosjekt som har vekket oppmerksomhet, er den vesle kjøkkenhagen ved Ankerløkka ved Akerselva i Oslo. Den ble anlagt midt i en offentlig park, til glede for nærliggende restaurantkokker, naboer og forbipasserende. Før etablering var det en viss spenning om hvorvidt hagen ville bli plyndret gjennom sesongen, men dette ble ikke et problem. Tvert imot ble hagen heget godt om av alle som bodde eller

oppholdt seg i nærheten, og det viser at dyrkningsprosjekter absolutt hører hjemme i det offentlige rom. Også på Universitetene dyrkes det. Studentene på Blindern har tatt spaden i egen hånd og pløyet opp sin egen kjøkkenhage. Under mottoet „Dyrk matpakka di sjæl“ luker og vannet, kniper og prikler de i lag når de trenger en avveksling fra lesesalen. Av grøden kan de fylle matboksen med sunn mat eller invitere til felles måltider i hagen.

Det kan virke litt overveldende å starte på sitt eget kjøkkenhageprosjekt, men heldigvis har Camilla og Nina noen gode tips i ermet for alle ferskinger. Husk at ingen hage er for liten. En vinduskarm er i prinsippet alt du trenger for å så ditt første frø. Du trenger faktisk ikke jord engang! En spireboks med alfalfa trenger bare vann og en liten uke for å bli forvandlet til et herlig lite tilskudd til salaten din eller krydder på skiva.

Denne trillebåren har blitt transformert til en vakker, praktisk og mobil liten kjøkkenhage. Bare fantasien setter grenser for hva du kan plante i! Foto: Ragna Ribe Jørgensen

Tips til deg som vil dyrke selv

Se an lysforholdene. Skal du plante i et nordvendt vindu eller i en skyggefull hage, så er forutsetningene dårligere, og du må velge sorter med omhu. Vekster med store blader kan være greit å få til, da de ikke krever så mye lys. Rips og rabarbra er gode dersom du har litt mer plass enn en vinduskarm, men ikke full sol. Dersom du ikke har nok naturlig lys, kan du hjelpe til med ekstra kunstig belysning.

Vekstvilkår. Sørg for god jord og god drenering. Dersom røttene blir stående i vann, så mugner de. Legg et potteskår eller litt leca i bunnen av potten slik at vannet blir drenert og hullene ikke tettes av jorda. Legg i en fiberduk slik at jorda ikke renner ut når du vannet. Dersom du setter et fat under potta, kan det lønne seg å legge noen steiner under potta, slik at potta ikke blir stående i vann. Gjødse en gang i uka, og la jorda tørke

opp mellom hver vanning. Spesielt urter tåler godt litt tørke.

Jordblanding. Det beste er å blande sin egen jord av halvparten økologisk plantejord og halvparten med sandholdig jord. Det er ofte lite næring i den jorda en får kjøpt på hagesenteret, den inneholder stort sett torv. De som er tilleggs gjødslet er godt merket. En jordblanding med sand, torv, leir og kukompost er ok til priklede planter. Ren plantejord er ofte for næringsrik og kan svi de aller minste plantene, derfor må du passe på å så i en litt mindre næringsrik jord.

Begynn enkelt. Start med noen få planter du liker, og utvid etter hvert, f.eks. urter og plukksalat. Brytsukkerert, ruccola, bladspinat, koriander, bladpersille, timian, salvie og oregano er eksempler på arter som er enkle å få til. ▶

Vær tålmodig. Ikke la deg friste til å så for tidlig. Dersom plantene ikke får nok lys, vil du ikke få noen god avling. Dersom det i tillegg er varmt i rommet, (men lite lys) vil plantene strekke seg, få en svak struktur og knekke. Motsatte forhold, lite varme og mye lys, gir tette, lave og grønne vekster med god struktur.

Les instruksjonene på pakka. De ulike vekstene har ulike krav til vokseforhold og stell. Plant gjerne vekstene med sammenfallende krav på samme sted, da blir de lettere å stelle.

Ikke så for tett. Da må du plante om tidligere for at vekstene ikke skal konkurrere med hverandre.

Kompost. Vekstene trenger gjødsel, og den beste måten å få god gjødsel er å holde egen kompost. Dersom du ikke har hage, kan du vurdere markkompost under kjøkkenbenken. Dersom du bor i Oslo, kan du kjøpe kompost i sekker fra Renovasjons-etaten. Brenneslevann er også en effektiv kilde til gjødsel. Høner er supert, de har krutt i avføringen og gir dessuten verdens beste husleie i form av ferske egg. Renovasjonsselskapene rundt omkring holder ofte gratis kompostkurs for kommunens innbyggere. Sjekk hjemmesiden til ditt lokale renovasjonsselskap.

Det er lov å jukse litt. Urter fra butikken (helst økologiske om du finner det) kan kuttes og settes i vann slik at de danner røtter. Deretter pottes du dem og setter dem i vinduskarmen. De kan også deles og pottes om direkte. Butikkurten har nemlig ikke nok plass i den lille beholderen den selges i. Men dersom du deler den opp, kan du få den til å vare lenge.

Har du lyst til å starte et fellesskapsprosjekt? Her er noen tips til hvordan du kan komme i gang:

Kartlegg ressursene rundt deg.

- » Mennesker, naboer, organisasjoner, skoler, barnehager osv. Hvem kan tenke seg å bidra? Hvilke kompetanse besitter de ulike personene?
- » Naturlige ressurser (vann, solforhold, vindretning, jordforhold). Dette legger premissene for hva dere kan dyrke. Dersom jorda ikke er bra nok på stedet, kan dere bygge plantekasser eller plante i et gammelt badekar eller lignende.
- » Gjenstander, materialer, se etter gjenbrukspotensial! Det som er søppel for andre kan bli supre vekstbeholdere. En europall kan bli en flott benk eller en vertikal hage dersom den settes på høykant.

Se på beliggenheten. Dersom du ønsker å dyrke i en offentlig park, må dere først få tillatelse fra grunneier. Hør med kommunen, det kan tenkes at de er interessert i et samarbeid.

Planlegg. Hva vil dere dyrke? Fordel oppgaver. Vær realistiske i forhold til hvor mye tid dere ønsker å

legge ned i fellesskapsprosjektet. Begynn enkelt første året så kan dere eventuelt utvide neste år.

Så rett i jorda. Det som ikke trenger forbehandling innendørs kan såes rett i jorda. Økologiske frø kan kjøpes på nett, fra blant annet Runåbergs Frøer eller Solhatt. Velg frø etter de forholdene dere har på dyrkestedet.

Spør andre om råd. MAJOBOS venner på Facebook er et godt forum med mange aktive deltakere. Det finnes mange gode bøker å få kjøpt, blant annet *Hannahs hage* av Ellen-Beate Wollen, *Planlegging av den økologiske hagen* av Marianne Leisner eller *Kjøkkenhage* av Kirsty McKinnon.

Inspirere flere! Del det dere gjør, fortell om erfaringene deres, både gode og mindre gode. Slik kan dere inspirere flere til å bli med på laget eller til å starte sine egne prosjekter.

Spis! Tilbered måltider sammen og inviter til høsttakkefest! Lykke til med en ny, givende hobby!

Javeria Rasbid og Karshan Rasbid fra Vabl skole er med i skolens planteklubb der de lærer å dyrke sine egne grønnsaker. Foto: © MAJOBOS.

Cultura Bank i 2012

Transparent bank

I 2012 laget Cultura Bank en film for å formidle bankens egenart. I filmen kan du følge pengene via en grønn tråd og se hvor de kommer fra og hvor de blir av. Ideen til å visualisere transparens kom fra den australske filmfotografen Isaac Turier, som sammen med Merete Grimeland i World Wide Narrative hjalp oss med prosjektet. Kulturakunden Godt Brød stilte lokale til disposisjon, og med dugnadshjelp fra både kunder og ansatte kom vi i mål.

Bildet av mynten i den grønne tråden sier noe viktig om vår måte å drive bank på. "Vet du hva banken gjør med pengene dine?" spør vi på forsiden av den lille grønne brosjyren om Cultura Bank. En av våre slektninger i bankverdenen, Triodos bank, som er en internasjonal bank med avdelinger i flere land, har et lignende slagord, „Know where your money goes!“ Cultura Bank er fremdeles den eneste banken i Norge som forteller hva den låner ut penger til. På den måten skaper vi en forbindelse mellom innskyterne og låntakerne – den grønne tråden.

Hovedtrekk for 2012

Banken har i 2012 hatt en vekst i forvaltningskapitalen på ca. 4%. Innskudd fra kunder har økt med 5%, mens egenkapitalen er økt med 5,2%. Banken har fortsatt en høy innskuddsdekning, som gjør at alle utlån er dekket av innskudd fra kunder.

I løpet av året ble det ytt lån, kreditter og garantier på til sammen 55,5 mill kr.

I løpet av 2012 har banken avvirket noen større engasjementer på næringsssiden, som ikke lenger var i bankens kjerneområde. Dette

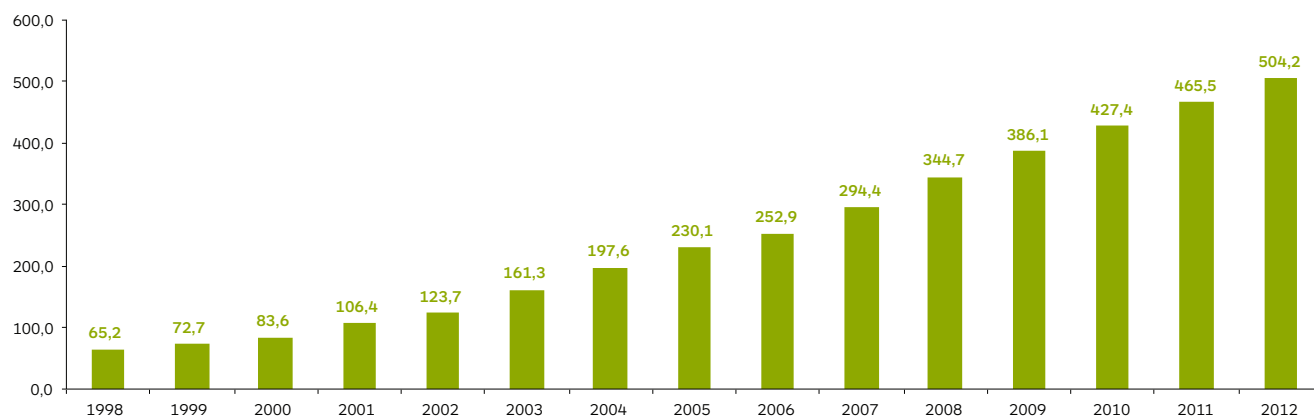

Filmen om Cultura Bank bruker mynten i den grønne tråden til å illustrere poenget med transparent bankvirksomhet, som Triodos bank har formulert så fint: „Know where your money goes“.

har redusert risikoen i låneporteføljen og har ført til en økt andel av boliglån. Totalt sett har dette resultert i en nedgang i utlånsporteføljen på ca. 9 mill kr fra utgangen av 2011. Regner man imidlertid med de lån som er syndikert ut til samarbeidende banker blir nedgangen mindre.

Driftskostnadene vokste i 2012 mer enn driftsinntektene, og etter et negativt driftsresultat første halvår, endte det opp med et overskudd på 965 000 kr før nedskrivninger. Det er iverksatt tiltak som på sikt skal bedre bankens driftsøkonomi, viktigst blant disse er beslutning om bytte av banksystem og en reduksjon i antall årsverk. Nedskrivningskostnaden i forbindelse med utfasing av gammelt IT system beløper seg til 4,1 mill kr, og årets resultat etter nedskrivninger og skatt endte med et underskudd på 2,3 mill kr.

Gjennomsnittlig forvaltningskapital Cultura Bank, 1997–2012 (millioner kroner)

Utlånsvirksomheten

Banken har utlånsprosjekter i de fleste fylker. Økologisk jordbruk, miljøboliger og skoler/barnehager er de største områdene.

Noen av prosjektene som mottok lån og kreditter i 2012:

Økologi og miljø

- Fokhol gård (Stange) driver allsidig biologisk-dynamisk drift, kombinert med forsøks- og utviklingsarbeid og pedagogisk virksomhet. De har også utleie av lokaler til kurs- og møter og overnattingstilbud.

Fokhol gård bruker arbeidshester av rasen Ardenner som et supplement til den traktorbaserte driften.

- 9 nye miljøvennlige boliger fikk 'miljøboliglån'
- Johan Einar og Torunn Hernes Bjerkem driver i samarbeid med generasjonen over – Berit og Jakob Bjerkem – gården Øver-Bjerkem i Steinkjer. Her produseres økologisk melk og korn, og det drives en rekke andre aktiviteter, som kurs i bunadssøm, økologiske seminarer, team- og lederutvikling, teater og fortellerkunst, kunstutstillinger, m.v.
- Kolonihagen Bakeri (Oslo) har fått lån til bakeriutstyr for produksjon av økologiske bakevarer.

Utlån fordelt på formål	2012	
	1 000 kr	%
Økologisk jordbruk	32 442	10,1
Miljøprosjekter	24 616	7,7
Annen forretningsvirksomhet	2 320	0,7
Mikrokreditter	1 535	0,5
Økosamfunn og samtun	6 737	2,1
Økobygg	34 772	10,9
Pedagogisk virksomhet	73 175	22,9
Sosialterapi, omsorg	8 286	2,6
Medisin, terapi	3 853	1,2
Kulturell virksomhet	16 909	5,3
Øvrige allmenntilretteleggende prosjekter	18 865	5,9
Sum allmenntilretteleggende formål	223 509	69,8
Boliglån	94 845	29,6
Andre lån til private	1 665	0,50
Sum utlån	320 019	100,0

- Bildeleringen SA (Bergen) har fått lån til kjøp av nye biler

Omsorg

- Camphill Landsbystiftelse i Norge, avdeling Solborg (Jevnaker) har fått lån til kjøp av eiendom. Solborg er et leve- og arbeidsfellesskap både for mennesker med psykisk utviklingshemning og medarbeidere.

Barn og unge

- Rudolf Steinerskolen i Oslo har fått lån til vedlikehold og oppgradering av eksisterende bygningsmasse.
- Stiftelsen Steinerskolen Oslo Øst har fått lån til vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen.

Gode opplevelser

- Seil Norge AS (Vega på Helgeland i Nordland) arrangerer seilturer langs norskekysten i egne båter, i samarbeid med lokale aktører og destinasjoner. Kontakt: flaskepost@seilnorge.no

Nirvana på Træna

- Maaemo, økologisk gourmetrestaurant med to stjerner i Michelin-guiden.

Kultur

- Stiftelsen Arbeidskollektivet i Hjelmsgate 3 i Oslo har fått lån til utbedring av vann- og spillvannsledning.

Mikrolån til småbedrifter

- Phoenix Planning design AS, grønne bærekraftige konsepter for eiendomsutvikling og urban design
- Qudsia Amatul Quddus har fått lån til overtakelse av tekstilbutikk i tilknytning til eksisterende systue, 'Øst møter vest'.

Amatul Quddus Qudsia har drevet 'Øst møter Vest' systue i 8 år. Med nye lokaler kunne hun utvide virksomheten, med mer stoff og import av kjoler og sko fra India og Pakistan. Hun tilbyr også sykurs.

Årsregnskap for Cultura Sparebank 2012

Resultatregnskap	2012	2011
<i>(i hele 1 000)</i>		
Mottatte renteinntekter på innskudd i banker	1 928	2 814
Mottatte rente- og provisjonsinntekter på utlån og obligasjoner	19 814	18 086
Betalte renter og kostnader på innskudd fra kunder	3 941	3 554
Netto rente og kredittprovisjonsinntekter	17 801	17 346
Provisjonsinntekter og inntekter på utførte banktjenester	5 640	5 578
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	1 803	1 818
Andre inntekter	124	149
Netto andre driftsinntekter	3 961	3 909
Sum netto driftsinntekter	21 762	21 255
Lønn og generelle administrasjonskostnader	16 693	14 155
Avskrivninger på bankens eiendeler	1 935	1 960
Nedskrivning på grunn av skifte av banksystem	4 148	0
Andre driftskostnader	1 997	1 922
Sum driftskostnader	24 773	18 037
Resultat for perioden før skatt og tap på utlån	-3 011	3 218
Tap og avsetninger til tap på utlån og garantier	172	442
Skatt på ordinært resultat	-881	793
Resultat for perioden	-2 302	1 983
Disposisjoner:		
Renter på egenkapitalbevis	0	1 147
Overført til/fra utjevningsfondet	-2 173	717
Gaver	0	0
Overført til/fra Sparebankens Fond	-129	119
Sum disposisjoner	-2 302	1 983
Balanse	31/12/2012	31/12/2011
<i>(i hele 1 000)</i>		
Kontanter og innskudd i banker	51 247	86 809
Utlån til kunder	318 074	326 598
Plassering i obligasjoner	116 012	50 646
Aksjer og andeler	4 153	3 186
Driftsmidler	1 480	7 239
Andre eiendeler	4 204	1 689
Sum Eiendeler	495 170	476 168
Innskudd	438 007	417 912
Diverse annen gjeld	3 123	6 894
Sum Gjeld	441 130	424 806
Innskutt eierandelskapital	50 869	45 889
Sparebankens fond	3 034	3 163
Utjevningsfond	137	2 310
Sum Egenkapital	54 040	51 362
Sum Gjeld og Egenkapital	495 170	476 168
Garantiforpliktelser	12 107	5 527

Inntekter og kostnader

Rentenettoen utgjorde 17,8 mill i 2011 mot 17,3 mill i 2011. Banken hadde ved årsskiftet lånt ut 73% av innskuddene, mot 79% året før. Netto andre driftsinntekter, som hovedsakelig består av gebyr- og provisjonsinntekter, utgjorde 4,0 mill kr, mot 3,9 mill kr året før. Totale driftsinntekter endte på 21,8 mill kr, opp fra 21,3 mill kr i 2011.

Bankens totale kostnader har økt over året. Lønns- og generelle administrasjonskostnader økte fra 14,1 mill kr til 16,7 mill kr. Personalkostnader som utgjør den største utgiftsposten, økte fra 8,8 mill kr til 9,2 mill kr. Øvrige administrasjonskostnader, som inkluderer IT-kostnader økte fra 5,3 mill kr til 7,5 mill kr, bl.a. på grunn av lovpålagte systemendringer, i tillegg til en generell kostnadsøkning for utvikling og drift.

Det er satt i verk flere store og små innsparringstiltak, som forventes å redusere fremtidige driftskostnader. Viktigst er vedtak om bytte av IT-plattform.

Periodens tapskostnad ble kr 172 000, som utgjør 0,05% av totale utlån.

Resultat før skatt og tap på utlån, et underskudd på kr 2,3 mill kr, skyldes nedskrivningen av dagens IT system med 4,1 mill kr. Underskuddet dekkes med kr 2 173 000 fra utjevningsfondet og kr 129 000 fra bankens egne fond.

Innskudd, utlån og forvaltningskapital

Bankens viktigste finansieringskilde er innskudd fra kunder, som ved årets slutt beløp seg til kr 438 mill, en økning på 5% fra året før. Banken har siden oppstart fulgt en policy der alle utlån skal være dekket av kundeinnskudd.

Det ble gitt nye lån, kreditter og garantier for i alt 55,5 mill kr. Misligholdte engasjementer ble redusert med 11,4 mill kr. Utlånsvolument ble redusert med 9 mill kr fra året før. Økologisk landbruk, miljøboliglån og pedagogiske formål er de største enkeltgruppene.

Total forvaltningskapital utgjorde ved årets utgang kr 495 millioner, en økning på 4% fra siste årsskifte.

Kapitaldekning, egenkapital

Egenkapitalen utgjorde 10,9% av forvaltningskapitalen. Benyttes risikovektet kapital, som tar hensyn til sikkerheten i våre plasseringer og utlån, var egenkapitaldekningen 17,01% mot 15,74% i 2011. Minimumskrav til risikovektet egenkapital for banker er 8%. I forhold til bankens risikoprofil anses egenkapitaldekningen tilfredsstillende.

Satsing på miljøboliger

Cultura Bank har i 2012 arbeidet for å nå ut til flere med tilbud om de gunstige miljøboliglånene. Det var en blandet fornøyelse å få topplassering med billigste boliglån i Finansportalen, for mange som leste det hadde ikke fått med seg at den lave renten gjaldt miljøboliger. Bildet viser det første Shelterhuset som ble finansiert av Cultura Bank og huseierne, Marius og Ragnhild. Huset er levert av Culturakunde Aktivhus. Huset har vannbåren varme, solfanger, miljøvennlige materialer og energieffektive løsninger.

Finansiering av miljøvennlige boliger vil fortsatt være et satsningsområde i året som kommer.

Glimt fra hverdagen i Cultura Bank – 2012

Januar	Travel måned med årsoppgjør. Cultura Bank deltok på kafédialog om grønn- og økologisk økonomi på Kunsternes Hus. Merkur ble kåret som pengeinstituttet med de mest tilfredse kunder i 2011.
Februar	Banksjef Lars Hektoen holdt forelesning på masterstudiet i Økologisk Økonomi, Universitetet i Nordland, Bodø.
Mars	Banksjef Lars Hektoen holdt en presentasjon på seminar om grønn økonomi arrangert av Forum for Utvikling og Miljø. Culturakunde Maaemo fikk 2 stjerner i Michelin-guiden.
April	Nytt Pengevirke om verdibasert bankdrift.
Mai	Emisjon
Juni	Banken deltok med stand på Oslo Miljøfestival i Sofienbergparken.
Juli	En rolig måned.
August	Cultura Bank deltok med stand på Fremtidsfrøfestivalen i Hurdal Økolandsby. Årets nordiske bankmøte ble avholdt i Ytterjärna i Sverige.
September	Cultura Bank deltok på seminar om grønn økonomi på Litteraturhuset.
Oktober	Nytt, grønt bankkort ble tatt i bruk. Kortet er designet av The Metric System Design Studio.
November	Culturas film med den grønne tråden ble lansert.
Desember	Mer enn 4000 'liker' Cultura Bank på Facebook.

Samarbeidspartnere

Cultura Bank samarbeider med Redd Barna, WWF-Norge, Regnskogfondet, Framtiden i våre hender (FIVH), Kvinne- og Familieforbundet og Naturvernforbundet om støttekonti, til inntekt for de respektive organisasjoners arbeid. Støttekontoen er en sparekonto, med 12 gebyrfrie uttak i året. Cultura Bank gir hvert år et bidrag til den ønskede organisasjonen med 1,5% av gjennomsnittlig innestående på konto. Til gjengjeld markedsfører organisasjonen Cultura Bank ovenfor sine medlemmer.

Bidrag til våre samarbeidsorganisasjoner for 2012

	Støttebe- løp (kr)	Antall konti	Sum innestå- ende pr. 31.12.12
Redd Barna	76 974	209	5 716 572
WWF-Norge	44 327	119	3 160 702
Regnskogfondet	66 975	186	5 014 759
Framtiden i våre hender (FIVH)	43 088	92	2 994 633
Naturvernforbundet	12 709	22	707 981
Kvinne og familiefor- bundet	32 386	34	2 441 185
Sum	276 459	662	20 035 832

Culturas årsrapport for 2012 finnes på www.cultura.no. Du kan også få den tilsendt ved å kontakte Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller e-post cultura@cultura.no.

På lovlig epleslang

Nå kan hageeiere i Oslo og omegn slippe å ha dårlig samvittighet hvis de ikke orker å plukke all frukten selv. Den sosiale entreprenøren Epleslang plukker overskuddsfrukten og forvandler den til gyllen, smakfull eplejuice, som tappes på flasker eller kartonger for salg. Prosjektet utnytter ressurser som ellers ville ha gått til spille og skaper meningsfylt, lønnet arbeid til mennesker med funksjonshemming.

Av *Jannike Østervold*

Anne Dubrau og Eva Hugenschmidt traff hverandre på Gründerskolen ved Senter for Entreprenørskap. I løpet av våren 2012 utviklet de en forretningsplan for å utnytte overskuddsfrukt fra byhagene til å lage kortreist eplemost. Prosjektet skulle også skape arbeidsplasser for mennesker med behov for tilpasset arbeid. Allerede i august 2012 var bedriften Epleslang i full virksomhet med å høste epler fra hager i Oslo og omegn.

„Epleslang bygger på tre viktige verdier,“ forteller Anne. „Vi ønsker å ta samfunnsansvar, være miljøvennlige og tilby topp kvalitet for dem som nyter eplemosten vår! Vi er en liten bedrift som ønsker å gjøre en stor forskjell – ved å tenke bærekraftig og ressursbasert! Det som er viktigst for oss er å lage lønnet arbeid for mennesker med funksjonshemming. Noen av dem ønsker seg ut i det ordinære arbeidsmarkedet. I Epleslang har vi tilrettelagt veien for dem - og samtidig har vi hatt de mest motiverte og glade medarbeiderne som vi kunne ønsket oss. Vi har et tett og utrolig bra samarbeid med vekstbedriften Nordpolen, og de gleder seg allerede til neste sesong.“

Eplene blir høstet inn fra august til oktober av team som består av fire funksjonshemmede, en arbeidsleder og en Epleslanggründer. Eplene blir plukket på dagtid, og Anne forteller at selv om de fleste ikke er hjemme på den tiden, har de opplevd å få hyggelige invitasjoner til kake og kaffe, eller at det hang godteri på et tre som takk. Konseptet har vist seg å være populært. I 2012 var det så stor pågang fra interesserte hageeiere at de ikke rakk å komme rundt til alle.

„Høsten 2012 høstet vi 6 tonn med epler“, forteller Anne. „Jeg tror at hvis ikke Epleslang fantes, ville mesteparten av de eplene som vi plukket bare råtne.“

Sesongen 2013 vil de forsøke å dekke et større område. Epleslang ser gjerne at andre sosiale entreprenører blir med og sprer konseptet til hele Norge.

Epleslang er en gründerbedrift med mye entusiasme og

På epleslang med Marianne Kilmork, Anne Dubrau, Eric Andre Kalberg og Aleksander Kongsberg.

frivillighet. Prosjektet har i første sesong finansiert en 20% stilling for lederen, Anne Dubrau - som har jobbet mer enn 120% for Epleslang. Målet er å kunne drive økonomisk bærekraftig. Sesongen 2013 vurderer Epleslang å utvide tjenestetilbudet og samle inn flere typer av frukt. Epleslang er også en del av BYBI, som skal drive urban birøkt i Oslo

Til slutt vil Epleslang gjerne sende en hilsen til alle støttespillere:

„Vi er utrolig glade for alle de hyggelige og hjelpsomme menneskene som vi har truffet. Oslo er stappfull av folk som bryr seg, engasjerer seg, støtter andre og stiller opp. Fantastisk! – og TUSEN TAKK!“

Hageeiere i Oslo og omegn som ønsker å gi bort frukten sin, kan kontakte Epleslang på e-post vi@epleslang.oslo.no, ringe eller sende sms til 4782 6123 eller fylle ut skjema på hjemmesiden.

Hva Cultura Bank handler om

Bladet Pengevirke har fulgt bankens utvikling i snart 15 år, og temaene som behandles der forteller mye om våre prioriteringer og om bankens utvikling. Layout er blitt friskere med årene, men innholdet har ikke forandret seg så mye siden begynnelsen av 2000-tallet. Vi snakket om miljø og sosial rettferdighet, om økologisk landbruk, om bo- og levefelleskap, om eierskap til luft og vannressurser – temaer som fortsatt er like viktige og som kommer til å være det også i årene som kommer.

Nylig havnet Cultura Bank på toppen i en rangering av landets beste boliglånstilbud, med vårt miljøboliglån. God reklame, syntes vi. I den forbindelse sto det også litt om bankens bakgrunn, og benevnelsen 'den antroposofiske banken' ble brukt. Det er en stund siden noen kalte oss dette, men det er også et faktum at våre røtter ligger i den antroposofiske bevegelsen. Våre gründere var sterkt inspirert av GLS Bank i Tyskland, som så absolutt fortjente denne betegnelsen.

Cultura Bank skaper forbindelser mellom mennesker

Rolf Kerler, en av gründerne i GLS, holdt i år 2000 et foredrag som kan leses i Pengevirke nr 2, 3 og 4 fra år 2002. Han begynner med å bruke betegnelsen menneskelig bankvirksomhet som synonym for antroposofisk. Han hevder videre at det ikke er hva vi finansierer som er hovedsaken, men metoden. Enhver konvensjonell bank som drives fornuftig, hevder han, vil også etter hvert finansiere miljø- og sosiale prosjekter. Det er ikke dette som gjør banken til det den er. Kerler skiller altså mellom innholdet i banken (hva vi finansierer) og metoden (hvordan vi gjør det). Vi viser gjerne frem bankens utlånsprosjekter som et bilde på det vi står for. Det å vise frem gode prosjekter er en lett kommuniserbar og god måte å markedsføre banken på. Men i følge Kerler handler altså bankvirksomheten i bunn og grunn om de forbindelsene som kan oppstå mellom mennesker. Banker er et redskap for disse forbindelsene. Kerler kaller bankbevegelsen „et metodisk incitament til å utvikle former for samarbeid om penger som et samfunnsmessig incitament.“ Vi må således utvikle utlån- og innlånformer som er egnet til å utvikle relasjoner mellom mennesker, ikke bare mellom banken og den enkelte kunden. Kort og godt en bank som stiller menneskene i sentrum.

Den store utfordringen for Cultura Bank er å utvikle noe bærende i denne retningen samtidig som virksomheten drives forsvarlig og lønnsomt.

Pleie av røttene er viktig, og en bærekraftig vekst er avhengig av at rotsystemet er sunt. Rotsystemet er i denne sammenheng bankens verdigrunnlag, og jordsmonnet som 'Cultura-planten' skal vokse og trives i, er samfunnet rundt banken, eller interessegruppene om man vil.

I tillegg til det sunne verdigrunnlaget trengs det også jevnlig tilførsel av kapital, skal vår bankspire kunne vokse seg stor og kraftig. Målet er at vi skal kunne gi en rimelig avkastning til dem som sørger for denne kapitalen. 2012 har vært preget av omstilling, for å sikre bankens fremtidige driftsøkonomi. Det er gjort vedtak om bytte av banksystem for å redusere driftskostnadene fremover og bedre driftssikkerheten, og bemanningen reduseres med 2 årsverk i løpet av første halvår 2013. Nedskrivninger av gammelt banksystem har bidratt til at 2012 ble et kostnadsstungt år, slik at vi ikke har klart å generere utbytte til våre eiere dette året. Til gjengjeld er den fremtidige forventede kostnadsbesparelsen så stor, at beslutningen om systemskiftet var enkel å ta. Implementering av et nytt banksystem vil i tillegg til kostnadsreduksjon gi muligheter til en bedre utnyttelse av menneskelige ressurser. Banken vil også kunne tilby forbedrede produkter, blant annet en fullverdig bedriftsnettbank, noe som i mange år har stått på ønskelisten.

På grunnlag av et fortsatt livskraftig verdigrunnlag og de tiltak som er satt i verk for å bedre driften, ser jeg frem til en spennende utvikling og en sunn vekst for banken i årene fremover.

Lars Hektoen
Banksjef

Nytt om navn

Forstanderskapet

Forstanderskapet er bankens øverste organ og skal overvåke at bankens virksomhet er i overensstemmelse med vedtektene. Det godkjenner bankens regnskap og tildelinger av gaver, foretar valg til bankens styre, kontrollkomité og valgkomité og godkjenner vedtektsendringer.

Cultura Banks forstanderskap består av 12 medlemmer, 3 valgt av egenkapitalbevisiere, 5 av innskyterne, 1 av Oslo kommune og 3 av medarbeiderne. Hver av gruppene velger dessuten 1 varamedlem.

Nye representanter for innskyterne

Elizabeth Wirsching er for tiden ansatt som kulturleder i Rømskog kommune. Hun har tidligere bl.a. arbeidet som steinerskolelærer på Nesodden og med internasjonalt ungdomsarbeid i Sveits.

Christian Egge er magister i filosofi fra Stockholms Universitet. Han er engasjert i spørsmål rundt alternativ økonomisk tenkning og grønn økonomi og er mye brukt som foredragsholder. En av bøkene hans, *Levende økonomi, ledende økonomer tenker nytt*, er omtalt i Pengevirke 2/11. Han har også skrevet *Friluftens vilkår. Samtaler om verdier i det flerkulturelle samfunn*.

Kenneth Thomassen (vara) er utdannet arborist og gartner og driver firmaet Arborist & Gartner, i tillegg til en deltidsstilling ved Steinerskolen i Moss. Han er daglig aktiv i prosjekter som fremmer en grønnere økonomi, ren og lokal matvareproduksjon, samt riktig skjøtsel av trær i by og kulturlandskap.

Nye representanter for ansatte

Rune Horne (konstituert kredittsjef) har vært ansatt i Cultura Bank siden mars 2010 og er siviløkonom fra NHH, med lang erfaring fra bank og næringsliv. Jannike Østervold (IT-sjef / Pengevirke) (vara)

Styret

Bankens styre består av 7 medlemmer, derav en representant for de ansatte.

Ved årets valg ble Kari Schage (styreleder), Steinar Gundersen og Hans Gaffke gjenvalgt, varamedlem Johan Brockfield ble valgt som nytt medlem, og styremedlem Maria Bjune ble valgt

til nestleder.

Nye varamedlemmer er Live Rosenvinge Jackson og Daniel Koot van Goudoever.

Live Rosenvinge Jackson er utdannet danser og danspedagog og arbeider som administrasjonssjef i CODA (Oslo International Dance Festival). Hun har sammen med sin mann drevet firmaet Dansekunst for alle og er medeier i Activum Dance studio, som er kunde i Cultura.

Daniel Koot Van Goudoever er tømrer og driver firmaet Koot Bygg & Laft i Holmestrad som tar oppdrag innen økologisk og miljøvennlig boligbygging.

Han er også tilknyttet Skaarbu Gård Bo & Arbeidsfelleskap og er engasjert i økologisk stedsutvikling ved Terra Libera Økogrend.

Som ansattes varamedlem ble Camilla Gjetnes gjenvalgt.

Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteen består av 3 medlemmer og 1 varamedlem. Kontrollkomiteen er et organ for forstanderskapet. Den skal føre tilsyn med bankens virksomhet og bl.a. påse at den følger gjeldende regelverk.

Ved årets valg ble Bjørn Brodwall gjenvalgt som leder, og tidligere varamedlem Børre Solberg ble valgt som medlem. Grim Okstad ble valgt som nytt varamedlem. Han er daglig leder ved Steinerskolen i Bærum og har bakgrunn som sivilagronom og Master of Management, foruten bred erfaring fra undervisning og næringsliv.

Valgkomité

Valgkomiteen består av 2 representanter for innskyterne, 2 for egenkapitalbevisiere, 1 for medarbeiderne og 1 fra kommunen. Ved årets valg ble Peter N. Waage valgt som ny innskyterrepresentant.

Stor takk for innsatsen!

Hjertelig takk for innsatsen til våre avtroppende tillitsvalgte for stor og mangeårig innsats i bankens forskjellige organer. Vi takker forstanderskapsmedlemmer Turid Aas og Kristian Ormset og varamedlem Lise Bjerkeseth Keus, styremedlem Arne Øgaard og varamedlem til styret Regine Andersen og kontrollkomiteemedlem Berit de Vries.

Sluttet

Christine Bakke, Morten Blaauw og Diana Veidmane Lampe har valgt å slutte i Cultura Bank for å finne nye utfordringer. Vi ønsker dem lykke til og takker for godt samarbeid gjennom mange år.

Nytt fra våre kunder

PERMAKULTURKURS

4.–5. mai

Tema: 'Mat og jord, der du bor'

Vil du lære hvordan du kan planlegge hagen etter økologiske prinsipper, kan du bli med på Permakulturskurs på Skøien gård på Hadeland 4.–5. mai.

Tema for kurset er 'Mat og jord, der du bor', og kurset vil blant annet gi deg konkrete tips til hvordan du kan komme i gang med egne dyrkningsprosjekter. Du lærer om matjord og jordtyper, kartlegge omgivelsene og designe etter naturens egne prinsipper.

Kursleder er sivilagronom og mangeårig permakulturlærer Marianne Leisner fra Gaia Arkitekter og MAJOBØ.

For mer informasjon kontakt Marianne på e-post marianne@gaiaarkitekter.no.

Grønnskallene dyrker urter i Norges minste drivhus

Culturakunden Solhatt økologisk hagebruk leverer frø til ungdomsbedriften Grønnskallene, som består av to jenter fra Mailand videregående skole i Lørenskog. De brenner for å vekke engasjement hos ungdommer for å dyrke grønnsaker og urter og har plassert små drivhus i klasserommene for å vise hvor enkelt det er. Grønnskallene tilbyr startpakker med alt man trenger for å komme i gang med urtedyrking innendørs. Minidrivhus, frø, potter, jord og vegetarisk oppskriftshefte. Morsomt både for naturfagsklasser og for den som har lyst til å dyrke i vinduspotten hjemme. Målene på drivhuset er: lengde 40 cm bredde 20 cm og høyde 35 cm

Grønnskallene kan kontaktes på telefon 917 44 480 eller e-post gronnskallene@gmail.com.

www.facebook.com/Grønnskallene
gronnskallene.wix.com/gronnskallene

Aizab Amir Aftab og Rebekka Østreng har startet ungdomsbedriften Grønnskallene

Vil du fortelle andre om Cultura Bank?

Vi har fått laget flotte brosjyreholdere som du kan få til din butikk, kafé eller annet sted der det kanskje er en fremtidig Culturakunde. Send en e-post til st@cultura.no eller ring 22 99 51 99 hvis du vil få tilsendt brosjyrer og stativ. Brosjyreholderne er laget av resirkulerte paller og logoen er brennmerket. Stativene er designet og produsert av Culturakunden 'Ren Reklame'.

Vi har også 'Vi bruker Cultura Bank' -klistremerker.

Abonnement på elektronisk utgave av Pengevirke

Det er nå mulig å abonnere på Pengevirke i elektronisk utgave. Når det kommer et nytt nummer av Pengevirke, får du tilsendt en e-post med lenke til det nye nummeret, der du kan laste det ned som pdf. Dersom du ikke lenger ønsker å motta bladet i papirutgave, må vi få beskjed om det pr. e-post.

Bestille Pengevirke i elektronisk utgave: www.cultura.no/Abonnement

Avbestille papirutgaven: Send en e-post til cultura@cultura.no og si fra at du vil stoppe abonnement på papirutgaven. Husk å oppgi hvilket navn abonnementet står på.

Miljøboliglån – også for borettslag

Miljøboliglån er ikke bare for privatpersoner, men kan også søkes av borettslag.

Borettslaget Brinken 19 i Oslo har fått innvilget Miljøboliglån til utskifting av en gammel oljefyr med ny bergvarmepumpe. Det vil bli boret 3 energibrønner på til sammen 600 meter. Varmepumpen vil dekke 95 % av energiforbruket og gi en besparelse på 65 %. Bakgrunnen for denne investeringen er at Oslo Kommune vil forby fyring med olje innen 2020.

Borettslaget Brinken 19 er et borettslag under USBL paraplyen. Det består av 30 ett- og toroms leiligheter.

Tips oss om hva som skjer!

Neste Pengevirke kommer ut i siste halvdel av juni. Vi vil gjerne ha tips fra våre kunder om ting som skjer som kan være av interesse for flere, for eksempel om kurser, seminarer, utstillinger, foredrag. Send eventuelt en e-post til Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no.

Plastpakking av Pengevirke

Dette nummeret av Pengevirke sendes ut til norske abonnenter innpakket i plast, på grunn av vedlegg. Grønn Hverdag har anbefalt oss plast fremfor konvoluttering, fordi det krever mindre CO₂ å produsere og fordi det fyller mindre volum under transport.

Oslo Kooperativ – kjøper rett fra bøndene

Med inspirasjon fra bl.a. Københavns Fødevarerfællesskab starter nå kvalitetsbevisste forbrukere i Oslo et innkjøpsfelleskap for økologiske og biodynamiske landbruksvarer. De vil ta makten tilbake til forbrukerne og unngå å betale for fordyrende mellomledd og emballasje.

Lise Brunborg (Norsk Bonde- og Småbrukarlag), Mai Linn Muskaug (Geitmyra matkultursenter for barn) og Anke Stumper (Omstilling Sagene) presenterte i februar prosjektet på en film- og foredragskveld i regi av Omstilling Sagene.

Tekst: Jannike Østervold. Foto: Idun Leinaas

Det startet i det små høsten 2012, med et innkjøpsfelleskap for et 30-talls studenter på Blindern. „Kjøp fra bonden“, som Lise Brunborg og Alexandra Devik hadde tatt initiativ til, ble godt mottatt. På Nordisk biodynamisk Forum var medlemmer fra Københavns Fødevarerfællesskab invitert til å holde en presentasjon i forbindelse med temaet regionale og lokale samarbeid knyttet til omsetning av mat. Det viste seg etter dette at flere miljøer gikk med lignende ideer for et slikt initiativ i Oslo, og i januar 2013 kom et titalls mennesker sammen for å forsøke å få i gang en ordning med direkte kjøp av varer fra økologiske og biodynamiske bønder. Initiativtakerne kommer bl.a. fra Oikos, Biologisk-dynamisk Forening og Omstilling Sagene. Allerede i februar ble det avholdt møte med en gruppe bønder som er aktuelle leverandører. Målet er å kunne levere varer sommeren 2013. Med en slik ordning kan små aktører, som ikke kommer inn hos de store distributørene, få en sikker inntekt.

Hvordan fungerer det

I Oslo Kooperativ blir det ingen fordyrende mellomledd. All inntekt går direkte til bøndene, Oslo Kooperativ skal ikke tjene noe på det. Medlemmene betaler en beskjeden kontingent ved innmelding, som skal gå til anskaffelse av bl.a. vekter til å veie opp varene og bærenett, som skal brukes til å levere ut varer i. Grønnsakene blir pakket om og levert ut samme dag som de kommer fra bonden, så det blir ikke noe svinn på grunn av varer som råtner i butikken, eller at grønnsakene ikke holder idealmål. Krokete gulrøtter er hjertelig velkommen!

Når dette skrives er det ikke endelig avklart hvor distribusjonslokalet vil bli, men håpet er at det skal være mulig å få en avtale om lån av et sentralt lokale på gateplan, som midlertidig står tomt. Blir interessen stor nok, kan det bli aktuelt å ha flere distribusjonssteder. Københavns Fødevarerfællesskab har i dag over 5000 medlemmer og flere avdelinger, og det blir spennende å se om konseptet fenger like bra i Oslo.

Medlemmene i Oslo Kooperativ forplikter seg til å gjøre en dugnadsinnsats noen timer i måneden for å få det hele til å gå rundt. Varer skal mottas, pakkes og leveres ut. Man behøver ikke å forplikte seg til et visst antall kjøp av poser, men alle må

bidra med de obligatoriske arbeidstimene.

Alle bestillinger foretas og betales via en nettløsning, som er den samme løsningen som Københavns Fødevarerfællesskab benytter. Ved at varene alltid forhåndsbetales, unngår Kooperativet problemer med innkreving av ubetalte regninger.

Overraskelsesposer

Og hva kommer det til å være i posene? Det blir en overraskelse fra gang til gang. Noen vil kanskje synes det er en ulempe at man ikke har mulighet til å påvirke innholdet, men på den annen side gir det en større fleksibilitet til bøndene. Grønnsaker, mel, honning og egg er foreløpig de varene som er aktuelle. Flere av initiativtakerne er ivrige hobbykokker, og ukentlige oppskrifter vil også være en del av tilbudet til medlemmene.

Hvordan bli med

Når dette skrives er det ennå ikke helt klart for påmelding, men Oslo Kooperativ har opprettet en Facebook-side, der interesserte kan følge med på fremdriften. www.facebook.com/OsloKooperativ

Følg med på hva som skjer!

Gode ideer fra hele verden

Stiftelsen Idébanken arbeider for å fremme en bærekraftig utvikling ved å vise nye muligheter. Redaksjonen overvåker ca. 150 nordiske og internasjonale nettsted. De formidler gode eksempler på bærekraftige løsninger og positive framtidsbilder, blant annet gjennom sitt elektroniske nyhetsbrev, som kommer hver 14. dag.

Nyhetsbrevene blir lagt ut på www.idebanken.no og kan også fås tilsendt på e-post.

Tips for å bli en grønnere forbruker

Grønn hverdag arbeider for at det skal bli enklere å leve miljøvennlig og etisk, både hjemme og på arbeidsplassen. De arbeider blant annet med forbrukerinformasjon, produkttesting og kampanjer og tilbyr dessuten rådgivningstjenester til offentlige virksomheter. Mye nyttig informasjon finnes på nettstedet www.grønnhverdag.no, der du også kan tegne gratis abonnement på deres elektroniske nyhetsbrev.

Den sårbare vannressursen

Vann er vår viktigste, mest sårbare og kanskje minst beskyttede ressurs. **Vannbevegelsen** arbeider aktivt med å spre kunnskap og bevissthet om truslene mot vannet. Du kan følge med på dette viktige området i deres nyhetsbrev, Vannposten, og støtte arbeidet ved å melde deg inn i Vannbevegelsen. Vannposten – www.vannbevegelsen.no.

Global Alliance for Banking on Values eZine

Global Alliance for Banking on Values – et internasjonalt nettverk av verdibaserte banker, som Merkur har vært med på å etablere – utgir et nyhetsbrev om verdibasert bankvirksomhet. Det dekker nytt fra selve nettverket, blant annet beskrivelse av noen av de mange nye bankene. Men det har også nyheter om bærekraftig økonomi mer generelt. Nyhetsbrevet er på engelsk og kommer ut to ganger i året. Man kan registrere seg gratis på www.gabv.org.

Permakultur

Permakultur er et tidsskrift med hovedformål å spre viten om permakulturelle løsninger i Danmark. For Permakultur er skogen det naturlige økosystemet i vårt klima. Det designes bærekraftige systemer som etterligner naturen, for eksempel ved design av skogshager og skogslandbruk, med frukt- og nøttrær, bærbusker og flerårige grønnsaker.

Hvis man er interessert i hvordan man kan designe omgivelsene våre, så vi både kan leve bærekraftig og også gjenoppbygge allerede nedslitte naturressurser, kan det være verdt å se nærmere på tidsskriftet Permakultur.

Bladet kommer ut to ganger i året og beskjeftiger seg selvfølgelig med dyrking, men det ser også på Permakultur i forhold til for eksempel bolig, matvareforsyning, energiforsyning, komplekse pengesystemer og mye mer. De siste numrene har hatt artikler om blant annet Permakultur i El Salvador, skolehager, dyrkning av naturmedisin og nye, grønne byer.

Du kan lese mer om Permakultur og tegne abonnement på www.levbaeredygtigt.dk

En glad gutt – Bank Ola

Historien om husmannsgutten som ble banksjef, men aldri glemte hvor han kom fra.

Tekst: Astrid Bjerke. Foto: Hedmarksmuseets fotoarkiv

Ole Anderssen var født i 1871 som husmannssønn på Sælid gård i Vang i Hedmark. Han hadde syv søsken, men bare tre av dem vokste opp. De tre brødrene som levde opp, Andreas, Lars og Ole, var som hentet ut av Bjørnsøns Bondefortellinger – En glad gutt, historien om den fattige, begavete ungdommen som ble hjulpet fram av godseieren. Brukseier Andreas Sæhlie var omgangsvenn med Bjørnstjerne Bjørnson.

„Det er litt spesielt å ha hatt en far som var en glad gutt på 1870 tallet,“ smiler Jan Anderssen, som er yngste sønn av Bank Ola. Uten noen formell økonomiutdannelse, bare med folkeskole og folkehøgskole, ledet Ole Anderssen Vangs Sparebank i Hamar gjennom to verdenskriger og en bankkrise.

Før han ble satt inn som banksjef i Vangs Sparebank i 1909, var han handelsbetjent i Rendalen, gårdsbestyrer på Nes, og kontorfullmektig hos høyesterettsadvokat Heiberg på Hamar.

„Han må ha vært opptatt av jus, for den røde lovboka lå alltid på stuebordet. Han var stadig inne og sjekket i den,“

forteller sønnen.

Vangs Sparebank ble grunnlagt på Sælid i 1853. I 1916 fikk han bygget den nye bankbygningen. Byggmester var Ole Anton Johansen. Det er en monumental bygård på tre etasjer pluss loft og kledd med råhugget granitt. Bygget kostet 240 000 kroner. I første etasje var banken, i annen etasje Statsarkivet, og i tredje etasje var banksjefens leilighet. Bygningen står på Jernbaneplassen i Hamar.

To til tre ganger hver dag var banksjefen oppe i leiligheten og spiste. Da var det dekket på i spisestua med hvit damaskduk, og hushjelpen serverte familien. Ungene var utstyrt med klokke og hadde bare å stille opp ved måltidene.

„Far fortalte alltid historier fra banken,“ erindrer Jan.

Det fulgte mye representasjon med sjefsstillingen, dermed var det nesten daglig gjester både til kaffe og middag. Milda, banksjefens andre kone, var en dyktig husmor. Alltid på pletten for folk i og utenfor banken. Det gikk gjetord om fru Anders-

sens wienerbrød. Stadig ringte hennes mann opp og sa at NN var i banken og kom opp på kaffe. Hver fjortende dag var det møte i direksjonen, og hushjelp Mathea og fru Anderssen sto for traktementen.

„Det var en selvfølge at han tok representasjon på egen kappe,“ sier Jan, „Det manglet aldri på noe, og han var enormt sosial. Når han hver morgen spaserte, stor og tykk med spaserstokk til barberen, gikk han med hatten i hånda og hilste til høyre og venstre.“

Under bankkrakket i 1929 forteller historien at Vangs Sparebank var den eneste sparebanken mellom Oslo og Trondheim som ikke gikk konkurs. Det sies at da folk sto på døra og ville ha pengene sine, begynte Anderssen å gi ut av egne midler. Banksjefens pedagogiske evner og at folk så det var penger i banken, gjorde at de dro hjem.

„Hele Hedemarken kom på salg, og mange måtte gå fra gårdene sine. Det var forferdelig tøft for far. Særlig gikk det innpå ham at han måtte slå en slektning av hans velgjørerfamilie konkurs,“ forteller sønnen.

Ole Anderssen var opptatt av at banken var en selveiende institusjon, som ikke skulle utnytte noen. Han fungerte som rådgiver og veileder. Han var opptatt av å redde alle folks verdier, ikke bare de formuende. Folk kunne komme for å låne penger til husbygging, da kunne banksjefen si til dem: „Du må ikke bygge nå, vet du, jeg skal gi beskjed når det lønner seg.“ Jan har ikke tall på hvor mange ganger han har hørt rundt på Hedemarken: „Vi kan takke faren din for at vi sitter her i dag.“

Banken fungerte som lånekasse for ubemidlet ungdom. Nå avdøde professor Anders Hagen fortalte at han hadde tatt artium, men familien hadde ikke råd til å finansiere studier. Anders ble rådet til å reise ned i banken og søke lån. Gutten satte seg på sykkel. På veien tenkte han: Dette går aldri, når jeg forteller banksjefen at jeg vil studere arkeologi, kommer han til å avvise meg. Men Anderssen svarte: „Nei det var jo interessant. Hvor mye trenger du da?“ Hagen visste at han trengte 5 000, men turte ikke å si mer enn 3 000. Da svarte banksjefen: „Nei du klarer det ikke for det, du må nok ha 5 000, men har du kausjonist?“ Nei det hadde ikke Hagen. Da sa banksjefen „Ja, jeg kjenner folket ditt. Gå ut i kassa til Michelsen, så hjelper han deg. Og du vil vel ha det som kassakreditt, for da slipper du å betale renter for mer enn du bruker.“ Anders Hagen finansierte utdannelsen sin for dette lånet.

Ole Anderssen, banksjef i Vangs sparebank 1909–1946

Ole Anderssen satt i en rekke styrever i byen, var fattigforstander og overformynder. Var i styret for dampskipsselskapet, elektrisitetsverket og telefonselskapet osv. Han var politiker, i formannskapet, varaordfører og ordfører. Familien ble innprentet at de skulle stå til tjeneste. Ekteparet var sosialt engasjert, noe som bl.a. juletreffest for ubemidlede barn er eksempel på.

Banken hadde forstanderskap og direksjon, men i det daglige tok banksjefen store og små avgjørelser som påvirket samfunnet og folks liv. Ole Anderssen beriket ikke seg selv. Han var usnobbet og hadde stor rettferdighetssans. Han hadde selv sittet hardt i det og ønsket å gi folk så store muligheter som mulig. Krigen slet hardt på banksjefen, han ble tynnere og tynnere. Dagen før han skulle gå av med pensjon i 1946, døde han etter trettisju år som sjef.

Skogens menneske

Å redde en dyreart krever en helhjertet innsats. Gjennom ti år har 'Red Orangutangen' arbeidet hardt for å sikre overlevelsen av den røde menneskeapen, som i dag bare lever på Borneo og Sumatra.

Av Merete Arnoldi, PR- og kommunikasjonsmedarbeider i Red Orangutangen. Foto: Red Orangutangen/Christian Aarslund

Orang utan betyr 'skogens menneske', og orangutangen og mennesket deler 97 prosent DNA. Det er ikke det eneste vi har til felles. Vi trenger begge den regnskogen som forsvinner i rasende fart på Borneo. I dag er kun 11 prosent av øya dekket av tropisk regnskog, og i løpet av de siste 60 årene har 50 prosent av orangutangbestanden forsvunnet.

Den utstøtte menneskeapen

Orangutanger unngår naturlige fiender ved å slenge seg fra tre til tre og overnatte i reder om natten. Orangutangunger er sårbare og blir hos moren sin til de er seks-syv år. Når regnskogen hugges ned til fordel for oljepalmeplantasjer, dømmes orangutangen til et ulykkelig møte med mennesker. I jakten på mat og ly forviller de seg inn i oljepalmeplantasjene og spiser av avlingene. Plantasjarbeiderne føler seg maktesløse overfor

de store dyrene, og ofte slår de dem i hjel. Ungene blir solgt illegalt som kjæledyr.

En dansk orangutangheltinne

Lone Dröscher Nielsen stiftet Nyaru Menteng i 1999. Med sine 620 orangutanger er dette i dag verdens største rehabiliteringssenter. Lone har reddet over tusen orangutangunger fra livet som kjæledyr i bur, og hun har sørget for at de har fått omsorg og gjenopptrening. På Nyaru Menteng går orangutangungene på skogskole og lærer seg grunnleggende ferdigheter, slik at de en dag kan vende tilbake til regnskogen.

Primo 2012 fikk Nyaru Menteng, etter årelange forhandlinger, bruksrett til 350 km² regnskog sentralt på Borneo. Her kan orangutanger gjenutsettes i regnskog som ikke er truet av avskoging.

Fellingen av regnskog må bremses

Red Orangutangen har støttet Nyaru Menteng siden 2003, men vi setter også ressurser inn der hvor problemet begynner. Via våre lokale samarbeidspartnere støtter vi arbeidet for en bærekraftig palmeoljeindustri, som ikke har regnskog og orangutangliv på samvittigheten. Vi beskytter orangutangrike regnskogområder mot felling, og vi samarbeider med lokalsamfunnene om å skape bærekraftige inntektskilder, som ikke tærer på naturressursene. Det krever fortsatt forhandling å bremse felling av regnskogen, og det krever konstant fotarbeid å redde øyas siste orangutanger. Men arbeidet er nødvendig, ikke bare for vår røde slektning skyld, men også for vår egen.

Red Orangutangen er kunde hos Merkur

- » Orangutangen er listet som en truet dyreart av FN.
- » Palmeolje finnes skjult i varer som kjeks, såpe og stearinlys. Malaysia og Indonesia produserer ca. 87 prosent av all palmeolje i verden, og etterspørselen forventes å stige.
- » Du kan støtte Red Orangutangens arbeid ved å adoptere en av Nyaru Mentengs foreldreløse orangutanger.
- » Les mer om arbeidet vårt på www.redorangutangen.dk
- » Finn oss på www.facebook.com/redorangutangen

Fra passivhus til sunne hus

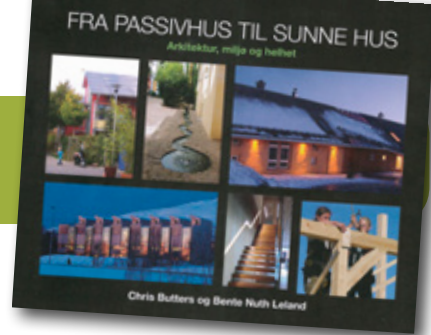
Av Stian Torstenson

I mange boliger som bygges i dag fokuseres det på lavt energiforbruk og lite CO₂ utslipp. Men har vi glemt at det også skal bo mennesker i husene?

Forfatterne av boka *Fra passivhus til sunne hus* mener energi og klimahensyn er viktige, men at gode hus dreier seg om mye mer: Om helse, naturens kretsløp, trivsel, tidens gang og skiftende behov. Forfatterne er skeptiske til satsingen på 'passivhus' i Norge og sier at dette byr på flere risikomomenter.

Passivhus baserer seg i stor grad på mekanisk ventilasjon med mye isolasjon. Aktivhus er en motreaksjon til passivhusene og baserer seg på naturlig ventilasjon med organiske, pustende materialer.

I boka stilles det spørsmål om forskjellige byggemetoder, og det gis eksempler på ulike typer miljøbygg bygd etter ulike prinsipper og med forskjellige materialer. Forfatterne mener det er nødvendig å se på helheten og sammenhengen og gi rom for flere retninger. De er bekymret for at det i framtida kan bli vanskelig å bygge sunne hus, da byggeforskriftene stadig blir strengere og setter krav til varmegjenvinning og mekanisk ventilasjon.

Boka er rikt illustrert og kan leses på ulike måter; kikke på bilder, hoppe litt fra sted til sted eller gå nærmere inn på temaer som energi, helse, ventilasjon og elektromagnetisk stråling.

Fra passivhus til sunne hus kan leses av alle som har interesse for miljø, økologi og arkitektur og er ikke spesielt teknisk og vitenskapelig.

Forfatterne, Chris Butters og Bente Nuth Leland, er begge arkitekter og tilknyttet GAIA Arkitekter som består av fire selvstendige norske arkitektkontorer som har spesialisert seg på økologisk forsvarlige byggemetoder.

Chris Butters og Bente Nuth Leland
Fra passivhus til sunne hus
Arkitektur, miljø og helse
ISBN 978-82-999041-0-0
Gaia Agenda forlag

På barrikaderne for fred

'På barrikaderne for fred' er en leseverdig og befriende pragmatisk bok om fredsarbeid.

På barrikadene for fred påstår ikke at det finnes noen mirakelløsninger for krig og voldelige konflikter. Tvert imot viser mange av eksemplene i boken at det kan være forbundet med stor risiko å stille seg i veien for kuler og bomber, eller på andre måter forsøke å bremse en konflikt. Samtidig er det ofte modige trekk som skaper resultatene, og mange ganger lykkes det ikke å stoppe drap og overgrep.

Men forfatteren insisterer på at fredsarbeidet gjør en forskjell, og han underbygger det fint gjennom en lang rekke inspirerende eksempler på hvordan fredsarbeid kan stoppe eller begrense utøvelse av vold. Eksemplene, som kommer fra hele verden, er godt beskrevet. Dette er en av bokens store styrker. Gjennom de mange historiene og beretningene forstår man bedre noen av de mekanismene som kan avlede, forhindre eller redusere volden.

Boken beskriver noen av de fredssonene som er blitt etablert midt i krigssoner, for eksempel i Colombia, hvor sivile insisterer på å leve uten å ta del i konflikten. Konflikter næres blant annet av frykt og hat, og voldsutøverne behøver ofte legitimitet og støtte fra den sivile befolkningen. Så hvis sivilbefolkningen nekter å være med, blir det vanskeligere for de væpnede partene å fortsette konflikten. Men det å ta slike initiativ gjøres

med livet som innsats. Boken viser også til hvordan transparens og rettferdighet i for eksempel rettssystemet spiller en stor rolle for at det ikke blir anledning til mytendannelser om 'de andre' og deres privilegier.

Nyhetsformidling spiller en stor rolle i etablering av fiendebilder, og dermed også i opptrapping av konflikter. Journalister som går i en annen retning og favner gapet mellom dem og oss, kan ha stor positiv innflytelse. Forfatteren forteller for eksempel om radioverter som på hver sin side av konflikten mellom hutuer og tutsier sammen laget programmer for å bygge bro.

Bokens siste del gir en mer teoretisk innfallsvinkel til freds- og konfliktarbeid. Det er et godt supplement til de mange eksemplene i den første delen av boken og setter disse inn i en bredere ramme. Dessuten gir det inspirasjon til videre lesning.

Boken anbefales til alle som interesserer seg for hvordan man kan løse konflikter uten bruk av vold. I en nasjon som er involvert i krigshandlinger burde jo det være oss alle.

Majken Jul Sørensen
På barrikaderne for fred
Irene Publishing, ISBN 9781291099225

En provoserende bok om arkitektur

En norsk sosiolog og en svensk billedkunstner vekker til debatt og ettertanke med 'En sort bok om arkitektur'.

Av Arne Øgaard

Forfatterne liker ikke alt de ser av moderne arkitektur, og deres hovedbudskap gjenfinnes i følgende avsnitt:

„Mye av den førmodernistiske bebyggelsen rundt oss er fortsatt til stede fordi den kontinuerlig blir ivaretatt. Den blir ivaretatt fordi den betraktes som en skattekasse av omtanke og skjønnhet. En hver form for arkitektur som ikke er modernistisk, kan representere vår tid likeså godt som den tiden den ble bygget i. Enten den består i glitrende praktbygninger eller tilbakeholdne bolighus som føyer seg inn i sine omgivelser, er den uttrykk for løsninger som har vist seg å fungere.“

En kan selvfølgelig beskyldte forfatterne for å være nostalgiske, for å undervurdere menneskets behov for nyskaping og for å mangle evne til å oppleve det kvalitative i det nye. Forfatterne er ikke mot utvikling, men hevder at denne kan ta med seg det beste i det foregående. De nevner også eksempler på moderne arkitektur som de verdsetter.

De beskriver to trusler mot en god utvikling i arkitekturen. Den ene er det økonomiske presset, som begrenser arkitekten og byggherrens muligheter.

„Vi har fått en gruppe internasjonale stjernearkitekter som reiser sine byggverk rundt om i verden uten at disse passer inn i det lokale særpreget.“

Den andre er at arkitektene har begynt å se på seg selv som en slags skulptører, som lager fascinerende bygg uten tanke på byggenes funksjon, deres plass i omgivelsene og brukerens behov. Vi har fått en gruppe internasjonale stjernearkitekter, som reiser sine byggverk rundt om i verden uten at disse passer inn i det lokale særpreget. Mange vil utvilsomt oppleve slike påstander som ensidige og at de på ingen måte dekker hele virkeligheten. Men forfatterne har rikelig med eksempler som understøtter deres utsagn. De hevder videre at modernismens impuls var å bryte med alt gammelt og frembringe noe helt nytt. Men den stilen som en gang var det nye er i dag blitt noe fastlåst. Den italienske arkitekten Gabriele Tagliaventi gikk så langt som til å kalle modernismen for den siste totalitære ideologi. Arkitekter har et sosialt ansvar ved at de former menneskenes livsmiljø, men det virker ikke alltid som om arkitektene er seg tilstrekkelig bevisst denne siden av sitt arbeid. Kommunikasjonen mellom sosiologer og arkitekter er ikke alltid god.

Bokens kritikk kan selvsagt ikke gjelde alt som det store mangfoldet av arkitekter har frembrakt, men forfatterne påpeker noe de opplever som vesentlig. Forhåpentligvis vil denne boken stimulere til en konstruktiv debatt.

Alexander Z. Ibsen og Christopher Rådlund
En sort bok om arkitektur
Hvorfor moderne arkitektur har blitt så stygg
 Dreyer 2012

Peter Pruzan

Gjennom sin interesse for indisk filosofi og kultur har Peter Pruzan utviklet en interessant, relevant og fremtidsrettet ledelsesutdanning ved Copenhagen Business School. Spirituell ledelse representerer en dypere forståelse av næringslivets miljø- og samfunnsansvar.

Av Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelsbøgskolen i Bodø

Peter Pruzan er en original og banebrytende teoretiker og praktiker innenfor ledelsesfagene. Han har hatt stor innflytelse på fagets utvikling i en internasjonal sammenheng. Pruzans faglige utvikling kan deles inn i tre ulike faser. I den første utviklet han et praktisk opplegg for etiske regnskap. I den andre gir han vesentlige bidrag til utviklingen av verdibasert ledelse. I den tredje legger han et svært spennende grunnlag for spirituell ledelse. Arbeidet med spirituell ledelse må ses i sammenheng med Pruzans mange besøk i India og hans dype interesse for indisk filosofi, religion og kultur. En viktig motivasjon i Pruzans arbeid har vært å bidra i utviklingen av et humanistisk, demokratisk og bærekraftig fundament for økonomi og ledelse.

Etiske regnskap

Da Pruzan lanserte ideen om etiske regnskap, var dette noe helt nytt i næringslivet. Frem til da hadde regnskap utelukkende blitt brukt for å skaffe oversikt over pengestrømmer (inntekter og utgifter), med sikte på å maksimere profitt. Pruzan påpekte at de tradisjonelle regnskapene var mangelfulle fordi matematiske beregninger ikke berørte de fundamentale spørsmålene knyttet til etiske verdier. Gjennom utviklingen av etiske regnskap fikk bedrifter en metode som ga plass til andre verdier i det formelle styringssystemet. I følge Pruzan oppstår behovet for etiske regnskap når pengenes språk blir for snevert til å iakttå, beskrive og vurdere bedriftens resultater. Det etiske regnskapet legges opp som en dialogprosess der kommunikasjon mellom ledelse og interessenter står sentralt. Prosessen er en bottom-up modell for deltakelse, ledelsesforankring og verdimangfold.

Etiske regnskap skal gi svar på om organisasjonen lever opp til de verdiene den baserer virksomheten på.

Utviklingen har siden vist at næringslivsetikk, etiske regnskap og bedriftens samfunnsansvar i stor grad er akseptert i næringslivet. Problemet er imidlertid at mange bedrifter bruker etikk instrumentelt som et virkemiddel for å forbedre bedriftens omdømme, i stedet for at etisk refleksjon blir en integrert del av bedriftens verdigrunnlag. Fokus på etiske verdier og normer blir ofte betraktet som et sett nye konkurransemidler, som innarbeides i etablerte modeller.

I følge Pruzan er en forutsetning for miljø- og samfunnsansvarlig økonomi at bedriftenes regnskapssystemer utvides til også å omfatte etiske verdier. For detaljert informasjon om hvordan etisk regnskap kan gjennomføres i praksis se veiledningshefte fra Institute of Social and Ethical AccountAbility, *AA1000 Framework. Standard, guidelines and professional qualification* på www.accountability.org, under 'Publications'.

Verdibasert ledelse

Stadig større bedrifter i kombinasjon med økende globalisering har etter Pruzans mening ført til at behovet for etisk bevisste ledere er blitt stadig større. Når kontakten med lokalsamfunn og lokal kultur reduseres, blir fristelsen til å glemme alt annet enn penger og avkastning stor. Denne utviklingen forklarer mange av de alvorlige utfordringene vi står overfor i dag i tilknytning til miljø, fattigdom og finanskriser. Pruzan påpeker at det er mulig å snu utviklingen i en positiv retning.

Biografi:

Peter Pruzan (født i 1936 i New York, dansk statsborger i 1972) er kjent for sitt banebrytende arbeid med næringslivsetikk, etiske regnskap og verdibasert ledelse. Pruzan har Ph.d. i Operasjonsanalyse fra Case Western Reserve University, USA (1964) og Dr. Polit Københavns Universitet (1982). I de senere årene har han bidratt til å aktualisere spiritualitetens betydning innenfor økonomi og ledelse. Pruzan er i dag professor emeritus ved Copenhagen Business School.

„What is missing is a paradigm of leadership that looks upon social responsibility, ethical behavior and concern for the environment NOT simply as instruments for wealth creation and protecting the corporate licence to operate, but as fundamental principles and values in their own right.“

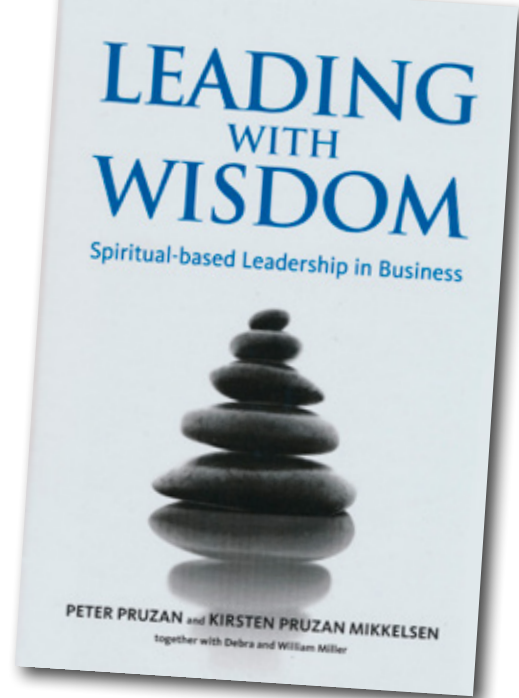
Peter Pruzan

Utgangspunktet for Pruzan er en forståelse av at beslutninger som bare tar hensyn til eierens interesser og som bare vurderer ett kriterium, 'profit', fører til overforenkling av virkeligheten. Når denne forenklete lederstrategien kombineres med krav om økende kontroll og rapportering, blir resultatene negative både for mennesker, samfunn og natur. En annen forklaring på at dette systemet har en tendens til å bli ineffektivt er at det i liten grad fremmer de ansattes behov for respekt, deltakelse og mening. Opplyste, kreative, motiverte, ansvarlige ansatte søker meningsfullt arbeid, personlig utvikling og samsvar mellom bedriftens og egne verdier.

Mange opplever at økonomiens fokusering på effektivitet, vekst, makt, omdømme og prestisje er i konflikt med deres personlige verdier. De personlige verdiene omfatter for eksempel kjærlighet, tilfredshet, skjønnhet og fred i sinnet. For å oppnå en slik endring må lederne oppgi sin maktposisjon og i stedet åpne for dialog og samarbeid med både ansatte og bedriftens eksterne interessentgrupper. Kort sagt innebærer verdibasert ledelse, i følge Pruzan, dialog, medansvar og etisk refleksjon. Organisasjonen utvides dermed til å inkludere dialogbasert samspill mellom alle interessentgruppene. Verdibasert ledelse forutsetter dermed et felles språk og metoder som gjør det mulig å reflektere over egne handlinger og å avgjøre om de beslutninger som blir tatt tjener helhetens beste. Et virkemiddel er desentralisering og økt autonomi for interne og eksterne interessentgrupper. Forutsetningen for verdibasert ledelse er at etiske verdier og ansvar er mer enn instrumenter for økt inntjening.

Spirituell ledelse

Inspirasjonen til utviklingen av spirituell ledelse finner Pruzan i østlig filosofi, og da særlig buddhismen. I artikkelen *Spirituality as the Context for Leadership* fra 2011 hevder Pruzan at ledelse som har en spirituell forankring gir den beste garanti mot at bedriftens målsetninger reduseres til et krav om økende profit og effektivitet. Begrepet spirituell viser til essensen i vår eksistens, vår natur, vår kjerne og vår sanne, varige identitet. Spirituell ledelse bygger dermed på en forståelse av behovet for å finne frem til en dypere forankring av organisasjonens verdier, etikk og ansvarlighet. Pruzan har gjennom intervjuer med en rekke ledere funnet frem til at de fleste spirituelle le-

dere refererer til et indre perspektiv på meningen med livet og på ledelse. Det indre spirituelle perspektivet utgjør grunnlaget for deres beslutninger og handlinger i den ytre verden. Ledere som fungerer i en slik sammenheng kjennetegnes ved at de har utviklet integritet, empati og helhetsforståelse. For å implementere spirituell ledelse er det nødvendig å utvikle ledelses-systemer som forener 'indre' og 'ytre' verdier. I dag finnes det flere universiteter som tilbyr ledelsesutdanning inspirert av østlig filosofi, der målet er å bidra til å utvikle en dypere spirituell bevissthet omkring visjoner og verdier de ønsker å leve ut gjennom organisasjonen.

Avslutning

Etiske regnskap, verdibasert og spirituell ledelse er motivert av behovet for å utvikle miljø- og samfunnsansvarlige bedrifter og organisasjoner, som gir de ansatte meningsfulle arbeidsoppgaver, bidrar til personlig og organisatorisk utvikling og som gir sammenheng mellom individuelle og organisatoriske verdier. Spirituell ledelse bidrar til å gi verdiene dyp indre forankring, som reduserer sjansene for at etikk blir et instrument for å nå ytre målsetninger. Ansvarligheten ligger i en erkjennelse av at vi er medansvarlige 'co-creators' i utviklingen.

Litteratur:

- » Peter Pruzan (1998); *From Control to Values-Based Management and Accountability*, Journal of Business Ethics 17 (1379–1394)
- » Peter Pruzan and Kirsten Pruzan Mikkelsen (2007); *Leading with Wisdom – Spiritual –based Leadership in Business*, Greenleaf Publishing
- » Peter Pruzan (2011); *Spirituality as the Context for Leadership*, in L. Zsolnai (ed.) *Spirituality and Ethics in Management*, Springer

Sentralisering er sløsing

Av Arne Øgaard

Klokken er fire, redaksjonsmøtet er slutt, og jeg haster av sted for å rekke toget hjem. På stasjonen smyger jeg meg kjapt gjennom den store folkemengden. Toget står klart, og det er langt. Vogn etter vogn er stilt opp. Jeg ser konduktøren gjøre seg klar til å blåse i fløyten og presser meg inn i en av nærmeste vognene. Setene er for lengst opptatt, og over alt står det tett

med mennesker. Jeg står i gangen og ser inn på dem som sitter. Noen bruker reisen til å arbeide, noen til å sove eller lese en roman eller avis, men flertallet ser mer eller mindre tomt ut i luften og klager over den slitsomme pendlingen.

Slik fraktes titusenvis av mennesker ut og inn av byen hver eneste dag, og det forventes at antall reisende vil øke raskere enn det er mulig å bygge ut veier og kollektivtrafikk. Mitt hjem ligger ved en liten by ca. 60 km syd for Oslo. Mange av de reisende forlater toget underveis slik at jeg også får sitte, men det er et stort antall som reiser det meste av strekningen.

I den lille byen er det lite folk i gatene. Mange av butikkene er tomme, og mange av arbeidsplassene er flyttet til land med billigere arbeidskraft. Den store papirfabrikken, som var kjent for sin sovelaktige duft, gikk konkurs da

den ikke klarte konkurransen. I min barndom fantes en kortstokk hvor det på hvert kort var avbildet en av byens bedrifter. I dag er de fleste borte eller redusert til en liten avdeling, som administrerer driften i et fjerntliggende land.

Tendensen er den samme mange steder, arbeidsplassene klumper seg sammen i de store sentraene. Her presses også boligprisene opp til et nivå som er urealiserbart for et stort antall mennesker. Antall pendlere øker. Hver dag fører pendlingen til titusenvis av timer med uproduktivt slit. En utrolig sløsing med menneskelige ressurser. I tillegg kommer selvsagt all energien som forbrukes og forurensingen fra dem som reiser med bil og buss. For mange av de som velger å bli boende i byen blir boutgiftene så høye at det setter begrensinger for deres frihetsrom og livskvalitet.

For bedriftene er det et konkurransefortrinn å befinne seg i sentrum, men for samfunnet som helhet er utviklingen uheldig.

„Tendensen er den samme mange steder, arbeidsplassene klumper seg sammen i de store sentraene. Her presses også boligprisene opp til et nivå som er urealiserbart for et stort antall mennesker.“

Det er åpenbart at det mangler en fornuftig plan. Politikerne har vist liten vilje til å gripe inn i prosessen. Noen statlige bedrifter er flyttet til fjerntliggende steder som Førde, Brønnøysund og Mo i Rana, men ingen ser ut til å ville gjøre noe med situasjonen rundt sentrumsnære strøk. Dette er heller ikke så enkelt fordi de berører en rekke ulike kommuner, men vi ser her som i de fleste andre miljøutfordringer at det både trengs overordnede tiltak og stimulanser i tillegg til initiativ og støtte fra enkeltmennesker.

En kunstnerisk
utdannelse

Et liv i bevegelse

med språk og musikk

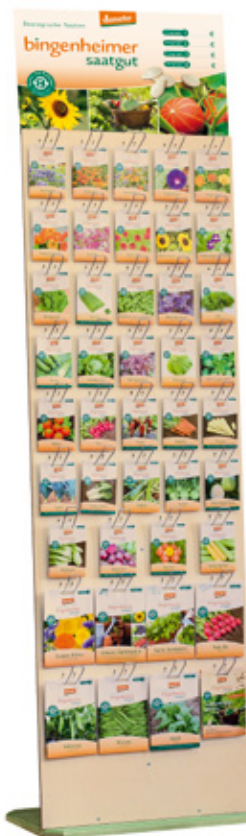
4-årig bachelor i eurytmi
240 studiepoeng

Innføring i eurytmi
Følg 1. årskurs
60 studiepoeng

Tlf.: 22 44 32 90 dne@eurytmi.no
PROF. DAHLS GT. 30, 0260 OSLO

www.eurytmi.no

OPPTAK HØST 2013: SØK NÅ!
SØKNADSFRIST 15. APRIL 2013

Solhatt
økologiske frø
www.solhatt.no

- ✓ rikelig utvalg økologiske frø for hagebrukere
- ✓ ca. 90 sorter tilpasset norske forhold rett fra netbutikken
- ✓ større mengder og flere sorter på bestilling

Info & bestilling

Solhatt økologisk hagebruk
tlf 94839167
info@solhatt.no

www.solhatt.no

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 1/2013

Utgis av

Merkur

Den Almennyttige Andelskasse
www.merkur.dk

Cultura Sparebank

www.cultura.no

Redaksjon

Karl Johnsen (ansvarlig i Danmark)
kjo@merkur.dk

Arne Øgaard (ansvarlig i Norge)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Layout

Martin Helbo, Pixels & paper

Oversettelse

Trude Holthe Møll, Communicator

Bladet kommer ut

Fire ganger i året.
Neste gang juni 2013

Opplag

15 700

Frist

Bidrag til neste utgave kan mailes til
Pengevirke senest 15. april 2013

Tema neste nummer

Energi

Trykk

Scanprint A/S

Forside

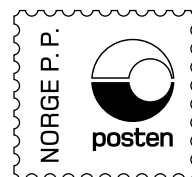
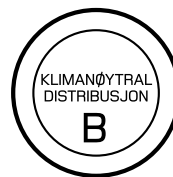
Foto: Ragna Ribe Jørgensen

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterene selv ansvarlige for. De er således ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir, fremstilt av 50% resirkulerte fibre og 50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og FSC merket.

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

SYRIA

TO ÅR MED LIDELSE
TENN ET HÅP

Send sms **Syria** til **2434** for å gi kr **100**

